

Natur & miljø

NATUR & MILJØ / 6-2010
ET MAGASIN FRA NORGES NATURVERNFORBUND

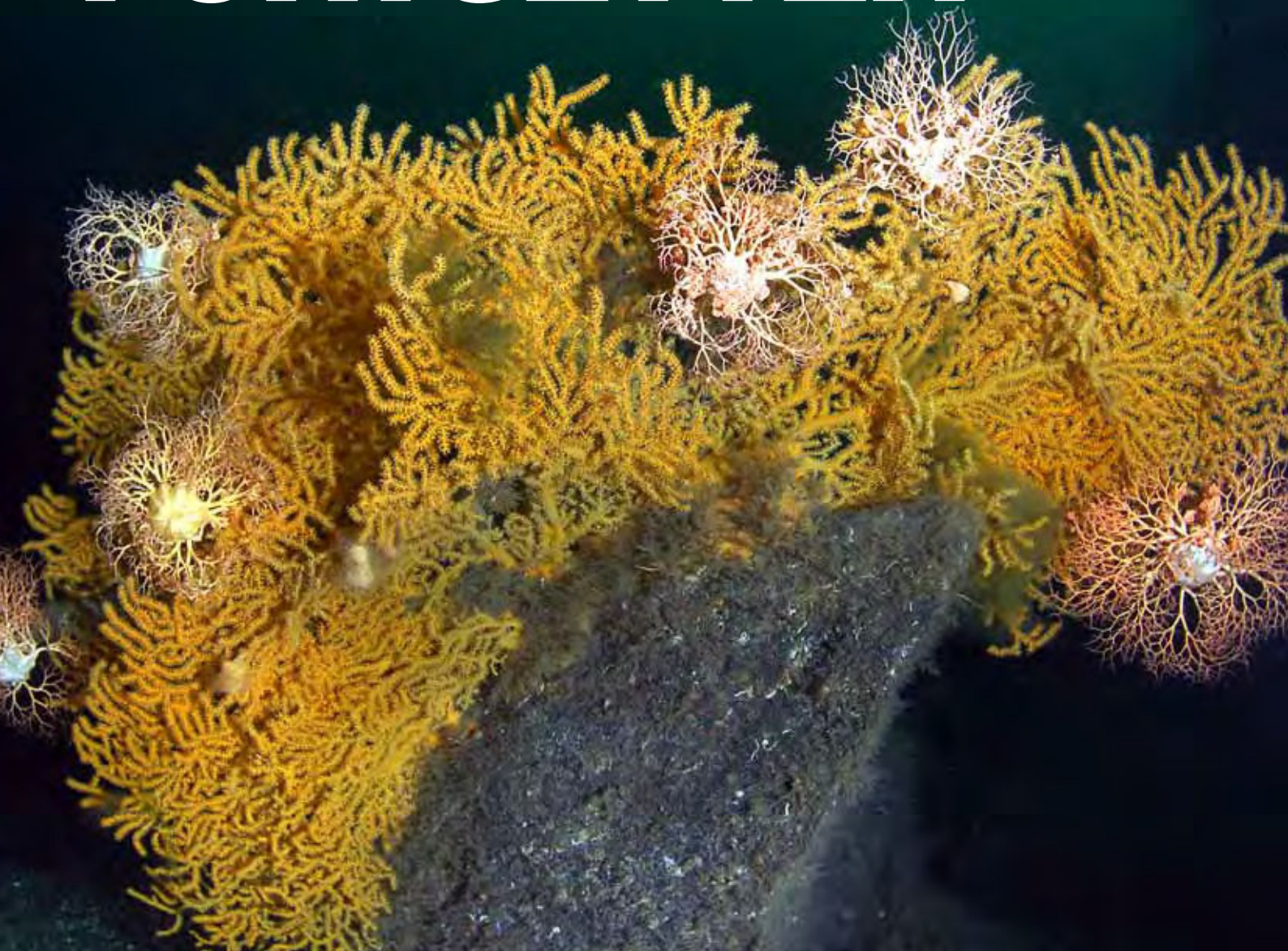
→ [Forsvarer rovdyr](#) side 6-7

→ [Rødlistet](#) side 19-21

→ [Varm skole](#) side 32-33

Nye mål for vern i havet:

UTRYDDELSSEN FORTSETTER

Veien
videre
er et
felles
ansvar

- vi gjenvinner batterier

BATTERIRETUR®

Vi gjenvinner batterier

www.batteriretur.no

Utgever av Natur & miljø:

Norges Naturvernforbund
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.
Tlf: 23 10 96 10
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11
Bankgiro: 7874.05.56028

Redaktør:

Kristian Skjellum Aas
ka@naturvern.no

Journalister: Martin Ødegaard
mo@naturvern.no
Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvern.no

Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80
Lay-out: Ketill Berger, Film & Form
Designmal: Gazette
Trykk: GRØSET™

Abonnement:

Institusjoner: kr. 700,-
Enkeltpersoner: kr. 320,-
Bestilles hos
medreg@naturvern.no
eller www.nogm.no
Naturvernforbundet innestår ikke
for miljøvennligheten til de bedrifter,
tjenester eller produkter som det
annonseres for i Natur & miljø.

INNHOOLD: NR 6/10

”Våre tog kan kjøre i 200 kilometer i timen. Da er det kjedelig at vi må kjøre med subbefart.”

NSBs strekningsleder for Østfoldbanen, Terje Andersen, ønsker seg bedre spor fra Oslo mot Halten og Sverige. Side 8-9

[Vil la oljen ligge](#) side 4-6

[Raskere tog til Europa](#) side 8-9

[Energieffektive EU](#) side 11

[Sayonara, vernemål](#) side 12-13

[Må tilpasse oss nytt klima](#) side 14-15

[Isolerer internatskole](#) side 32

FASTE SIDER

[I korthet](#) / side 10,18

[Fotokonkurranse](#) / side 24-25

[Nytt fra Naturvernforbundet](#) / side 32-35

[Miljøagentene](#) / side 36-37

153 arter med dramatisk nedgang side 11

Natur & miljø har gått gjennom den nye rødlista. Lomvien er i ferd med å forsvinne.

FOTO: ATLE GRIMSBY/FLICR.COM

Forside: Sjøbusk fra Sandsfjorden. Foto: Erling Svendsen/UWPhoto.no.

Neste Natur & miljø kommer i februar 2011.

LEDER

Tamme mål

Når klimaforhandlingene i Mexico går mot slutten, er det tid for evaluering. Problemstillingen er enkel å formulere, men langsiktig og uoversiktlig: Har politikerne og forhandlerne kommet opp med noe som kan forhindre ødeleggende klimændringer i løpet av de neste par hundre årene?

Svaret er dessverre enkelt å komme med, selv om dette er skrevet før forhandlingene i det hele tatt startet: Nei.

FNs klimapanel samler alt av relevant klimaforskning, og gir deretter anbefalinger om hvor mye man må kutte utslippene for å øke sannsynligheten for å unngå ødeleggende global oppvarming. Selv om panelet har vært under ild det siste året, har ingen bestridt deres hovedkonklusjoner. For å begrense oppvarmingen til rundt 2 prosent, må dermed utslippene i industriland ned med rundt 95 prosent innen 2050. Altså på 40 år. I tillegg må utslippsøkningen stabiliseres nå, og utslippene må gå reelt ned før 2015.

Dette vil i realiteten si at alle utslipp må kuttes. Økonomiske øvelser som å regne på hvilke utslipp som er billigst å kutte blir uinteressant, all den tid vi må planlegge for et nullutslippssamfunn. Billig eller dyrt, kuttes må det okke som.

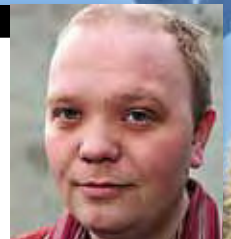
Fokuset på kvotesystemer, billige utslippskutt, ”cap-and-

trade” og kompensering av utslipp blir da et blindspor. Hvis du slipper ut klimagasser, og deretter kompenserer for dette med tiltak andre steder, går vi i null. Men det er ikke det verden trenger, vi trenger reell nedgang i utslippene.

2010 ligger an til å bli det varmeste året noensinne på Jorda, såvidt forskerne klarer å skue. Konsekvensene for været ligner nøyaktig på de advarslene som kom om klimændringer på begynnelsen av 1990-tallet, da jeg først ble engasjert i miljøvern: Mer ekstremvær. Mer tørke der det er tørt fra før, mer regn og vind der det er regn og vind fra før. Større naturkatastrofer. Tynnere is ved polene, og avsmelting (dog liten ennå, heldigvis) fra Antarktis og Grønland.

Men klarer vi til slutt, innen FN-rammene der alle land må være enige for å fatte bindende vedtak, å bli enige om en vei fremover for å bygge nullutslippssamfunnet alle trenger for fremtiden? Klimaproblemet er mer overgripende enn andre internasjonale miljøproblemer vi har forsøkt å løse. Her er det ikke bare å bytte ut en gass med en annen, det må grunnleggende skifter til. Vi vet at det blir krevende og dyrt. Men vi vet også at det blir dyrere å vente. Eller å la være.

Kristian S. Aas / Redaktør

Verdens rikeste regnskog trues av olje

LAR OLJEN LIGGE HV

Hvis verden betaler, vil Ecuador la 20 prosent av oljereservene sine bli liggende der de er, under verdens rikeste regnskog. Norge sier nei til å støtte prosjektet. – Overraskende, sier Peter Johan Schei i Nanseninstituttet.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Det er verdens rikeste regnskog. Ingen skog har flere dyre- og plantearter enn Yasuni, nord i Ecuador. Her lever over tyve globalt truede pattedyr, og et mangfold av trær, fugler, flaggermus, insekter, frosker, fisk og planter som overgår det meste. Regnskogen huser også noen av de siste urfolkene i Amazonas som ennå lever isolert fra verden omkring.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

Maria Fernanda Espinosa kom til Norge for å be om støtte til vern av regnskog. Hun vendte tomhendt hjem.

OLJE TRUER SKOGEN

Men skogen har også andre skatter. Store mengder olje befinner seg under det rike plante- og dyrelivet. Kombinasjonen fattigdom, olje og skog har vært en oppskrift på miljøødeleggelser i Ecuador de siste tiårene. Landet har den høyeste avskogingen i hele Sør-Amerika. Nå vil Ecuadors regjering snu utviklingen. Hvis verdenssamfunnet stiller opp med penger, vil Ecuador la oljen ligge. Det dreier seg om 846 millioner fat olje til en verdi av 7,2 milliarder dollar. Prosjektet vil forhindre at 407 millioner tonn CO₂ slippes ut i atmosfæren. Det tilsvarer åtte ganger Norges årlige utslipp. Samtidig sikres de unike naturverdiene i Yasuni.

FIKK INGENTING AV SOLHEIM

I slutten av november var Ecuadors minister for kultur, Maria Fernanda Espinosa, i Norge for å be om støtte til prosjektet. Hun måtte vende tomhendt hjem.

– Vi fikk vite at det ikke blir noen bilateral støtte fra Norge, sa Espinosa rett etter møtet med miljø- og utviklingsminister Erik Solheim, da hun deltok på et seminar i Miljøhuset G9 i Oslo.

– Det er svært viktig at Norge blir med. Vi har ikke lyktes ennå, men vil jobbe videre med saken, sa Espinosa, tydelig frustrert etter møtet med Solheim.

– Norge har vært et foregangsland i kampen for klima og biologisk mangfold så langt. Det er vanskelig å forstå hvorfor Norge støtter vern av regnskog i Brasil og Guyana, mens det er så vanskelig med å få Norge med i Ecuador, som har det rikeste naturmangfoldet, sa Espinosa.

FRA OLJE TIL FORNYBAR ENERGI

Ecuador har bedt det internasjonale samfunnet om å bidra med minst 3,6 milliarder dollar. Pengene skal administreres av FNs miljøkontor (UNEP) og brukes til å finansiere en omlegging av

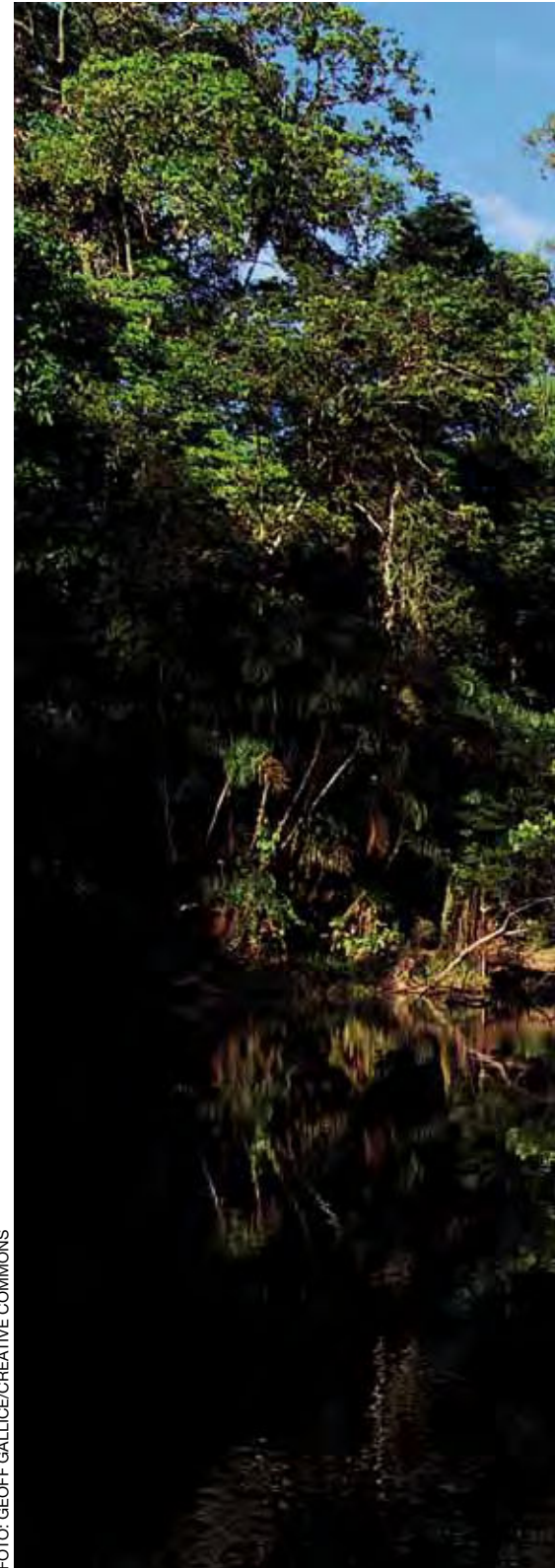

FOTO: GEOFF GALLICE/CREATIVE COMMONS

VIS VERDEN BETALER

Yasuni i Ecuador er verdens mest artsrike skog. Ingen annen skog har flere dyre- og plantearter. Likevel sliter Ecuador med å få støtte til sitt prosjekt for å redde skogen.

FOTO: GEOFF GALLICE/CREATIVE COMMONS

Gulfotet skogskilpadde.

FOTO: ELENA KALISTRATOVA/ISTOCKPHOTO

Ekornaper

FOTO: GEOFF GALLICE/CREATIVE COMMONS

Grønn vinslange.

landets energibruk, fra en olje til fornybare energikilder. I tillegg skal pengene brukes til skogplanting, vern, sosiale programmer, forskning og utvikling. Innen 2013 skal avskogingen halveres. 20 prosent av landets skoger er i dag beskyttet. Regjeringen ønsker å verne ytterligere 20 prosent av urskogene.

Direktør Peter Johan Schei ved Nanseninstituttet mener det er overraskende at Norge ikke vil støtte prosjektet.

– Dette er absolutt et prosjekt det er verdt å gå inn i. Garantiene til Ecuador er like sikre som de Brasil gir for vern av sin regnskog. Ecuador ønsker i tillegg å gjennomføre et skifte i sin politikk, fra olje til fornybare energikilder. Det er veldig bra at et land vil gå så langt, sier Schei.

– NORGE BØR STØTTE

Også Regnskogfondet mener at Norge bør støtte prosjektet.

– Jeg forstår Ecuadors frustrasjon. Vi mener at Norge bør gå inn i forhandlinger om politisk og økonomisk støtte til Yasuni-initiativet, sier Regnskogfondets leder Lars Løvold, som har sendt Solheim et brev med sine anbefalinger.

– Vi har fulgt saken i flere år. Den har utviklet seg enormt, og Ecuador har tatt inn over seg den kritikken som har kommet. Nå har det blitt et interessant og gjennomarbeidet prosjekt, sier Løvold.

Både Schei og Løvold antyder at Norges rolle som oljeproducent kan være årsaken til at man ikke har gått inn i prosjektet.

– Å betale for å la olje ligge er nok et følsomt tema for Norge som oljeproduserende land, sier Løvold.

– VIL IKKE STANSE OLJEPRODUKSJONEN

Det ble imidlertid reist flere kritiske spørsmål til prosjektet under seminaret i Miljøhuset. Flere lurte på hvordan Ecuador skal hindre lekkasje, slik at oljeproduksjonen ikke trappes opp andre steder i landet.

– Hvordan hindrer dere at oljeselskapene ikke drar et annet sted i Ecuador og utvinner oljen der, spurte Schei.

Espinosa mener at spørsmålet ikke er relevant.

– Vi gir opp 20 prosent av vår totale olje, men vil ikke slutte å utvinne olje i Ecuador. 40 prosent av våre inntekter kommer fra oljen. Vi kan ikke si at vi skal stanse oljeproduksjonen nå. Det ville være uansvarlig. Det blir det samme for Norge, sa Espinosa.

DE RIKE NØLER

Foreløpig er det land med begrensede midler som har støttet Yasuni-fondet, noe Espinosa fant grunn til å bemerke da hun var i Oslo,

– Det første landet som bidro til fondet var Chile, som nettopp hadde opplevd et jordskjelv. Det andre landet som ble med var Spania, som gjennomgår en økonomisk krise. Det tredje landet var Peru, som har store økonomiske utfordringer. De store økonomiene i verden står foreløpig utenfor, forteller Espinosa.

Erik Solheim lukket imidlertid ikke døren helt på møtet i november. Partene skal møtes på nytt under klimatoppmøtet i Mexico, som avsluttes i midten av desember. Espinosa er optimistisk.

– Vi ser frem til å få Norge med, sa hun.

Norge sier nei

Norge vil ikke gå inn i Ecuadors prosjekt fordi man ikke vil betale for at olje skal bli liggende. Men landet kan få noen millioner til å bevare regnskogen.

– Yasuni-prosjektet er ikke betaling for karbonet som ligger lagret i trærne, men for

karbonet som ligger lagret i oljen som finnes i bakken under trærne. Yasuni er derfor ikke aktuelt for oss som en del av skogsatsningen, sier Hans Brattskar som leder regjeringens klima- og regnskogprosjekt.

Ecuador kan likevel få noen millioner til å redde regnskogen.

– Myndighetene i Ecuador er svært nær ferdigstilling av en nasjonal handlingsplan for redusert avskoging, og kan motta 4 millioner dollar i støtte til denne planen under neste møte i det norskstøttede FN-programmet UN-REDD i mars 2011, sier Brattskar.

Miljøvernminister Erik Solheim SAVNER I KAMPE ROVDYR

k Solheim

STØTTE EN FOR RENE

– Jeg savner at flere går i striden for rovdynere, sier miljøvernminister Erik Solheim. Han mener rovdynere har en naturlig plass i norsk villmark. På sikt ønsker han seg jaktbare bestander av alle de fire store rovdynere.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

I forrige utgave av Natur & miljø kunne vi fortelle at rovdymotstanderne dominerer Stortingets spørretime. Under de rødgrønne er det bare stilt ett spørsmål med hensikt å bedre situasjonen for rovdynere. I samme periode ble det stilt 77 rovdymfiendtlige spørsmål, ifølge en undersøkelse Natur & miljø har foretatt. Da Solheim så oppslaget vårt under tittelen «Her slåss ingen for rovdynere» ba han om å få komme til orde.

– Jeg syntes det var litt urettferdig. Jeg har stått opp for rovdynere utallige ganger i Stortinget, sier han.

DEN STORE TAUSE FLOKK

Solheim kan bekrefte at rovdymotstanderne dominerer rovdymdebatten i Stortinget.

– Samtlige spørsmål er negativt ladet. Samtidig føler jeg meg trygg på at jeg representerer det tause flertallet i denne saken. Et stort flertall mener at det både skal være plass til beitedyr og de fire store rovdynere i norsk utmark, sier Solheim.

Han forteller at det særlig er distriktsrepresentanter fra Høyre og Fremskrittspartiet som går til angrep på rovdynere.

– Disse partienes representanter mener de kan vinne stemmer ved å piske opp stemningen. Enkelte utnytter enhver situasjon til å underminere den rovdympolitikken vi fører, sier Solheim.

400 BENGALSKE TIGERE

Natur & miljø møter ham på kontoret i Miljøverndepartementet, og ministere vil gjerne snakke om rovdym.

– Norge er et av de få landene som ønsker å kombinere rovdym med utmarksbeite uten gjeting. Det er mange land som har flere rovdym enn Norge, men de bruker enten gjeter eller så er dyra på innmarksbeite, sier Solheim.

Han kom nylig hjem fra en reise til Bangladesh, hvor de lever godt med 400 bengalske tigere.

– Hvis vi ikke kan ha rovdym i Norge, er det vanskelig å forstå hvem som skal kunne ha det. Samtidig må beitenæringens problemer håndteres med aller største forståelse, sier Solheim.

ØNSKER ROVDYR SOM JAKTBART VILT

Regjeringen skal invitere partiene på Stortinget til et nytt rovdymforlik. Det skal bestemmes nye bestandsmål for ulv og bjørn. I dag er det nasjonale målet 15 årlige ynglinger for bjørn og

tre for ulv, innenfor ulvesonen. Flere forskere Natur & miljø har snakket med sier at dette er et minimum, hvis Norge skal kunne bygge opp levedyktige bestander. I spørreperioden og debatten som raser i lokalavisene i Hedmark mangler det imidlertid ikke stemmer som krever en annen kurs.

– Kan SV leve med lavere bestandsmål for ulv og bjørn.

– Jeg kommer ikke til å si noe om det nå. Jeg vil ikke foregripe den prosessen vi skal ha i Regjeringen og på Stortinget, sier Solheim.

ØNSKER JAKTBARE ROVDYR

Miljøvernministeren gjør det likevel klart at han på sikt ønsker betydelig flere ulver og bjørner i Norge.

– Målet må være at vi kan få levedyktige stammer av ulv og bjørn slik at det på sikt kan drives normal jakt på dem, akkurat som på annet vilt, sier Solheim.

Konfliktnivået tatt i betraktning, erkjenner han at en slik situasjon neppe er innen rekkevidde med det første.

– Det ideelle ville være om alle rovdynere var jaktbare arter, men jeg tror det blir fryktelig vanskelig å få til i praksis. Det er nok veldig lagt frem i tid, sier Solheim.

2010 varmeste år noensinne?

Kuldeperioder i Sør-Norge til tross: 2010 ligger an til å bli det varmeste året noensinne, melder Adresseavisen. Avisen har sammenlignet temperaturdata fra tre ulike meteorologiske institutter, og disse viser at det meste av kloden er usedvanlig varm. Kombinerer man temperaturen til lands og til vanns, har den nordlige halvkule aldri vært varmere.

Rovdyrfryser gir 90 dagers fengsel

En mann fra Hedmark er dømt til 90 dagers fengsel for heleri av ulovlig skutte rovdyr. Mannen arbeider som preparant, og stopper ut blant annet rovdyr for salg. I fryseren hjemme til mannen fant politiet både jerv, ørn, ulv og gaupe. Tre fryserer fulle av rovdyr, hvorav mange var skutt ulovlig, ble funnet hjemme hos mannen. Aktor hadde lagt ned påstand om at mannen skulle fradømmes sin rett til å drive som preparant i to år, noe retten ikke fulgte opp. 60 dager av dommen er gjort betinget, melder Nationen.

Luftforurensning sikkert vintertegn

Når vinteren kommer, legger forurensningslokket seg over norske byer. I Bergen styrkes nå busstilbudet i rushtiden, og det blir fortløpende vurdert å innføre kjørerestriksjoner i byen. I fjor ble biltrafikken begrenset ved hjelp av at bare biler med registreringsnummer som ender på partall fikk kjøre den ene dagen, mens oddetallsbilene fikk disponere veiene dagen etter. Da var nitrogendioxidverdiene i lufta svært høye. Frem til staten av desember var forurensningen rundt halvparten av fjorårets verdier, skriver Bergens Tidende.

EN HALV TIME

Hvor bygges den nye toglinjen som kutter reisetiden for norske tog mest? Jo, i Sverige.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvern.no

Den nye toglinjen mellom Trollhättan og Göteborg, som skal stå ferdig i 2012, vil kutte reisetiden fra Norge til alle destinasjoner sørover i Europa med nær en halv time. Toglinjen er Norges eneste jernbaneforbindelse sørover mot kontinentet, og det er NSB som kjører de internasjonale passasjertogene helt til Göteborg. Tidsbesparelsen er mer enn dobbelt så stor som de 11 minuttene som spares ved en utbygging av dobbeltspor mellom Oslo og Ski.

SLÅR PÅ STORTROMMA

I et gammelt industriområde ved Göta Älv, med en enorm byggeplass rett utenfor vinduet, ligger kontorene og utstillingen til prosjektet Bana Väg i Väst. Svenskene slår nemlig på stortromma når det skal bygges ut: I tillegg til togutbyggingen kommer det firefelts motorveg og nye bussterminaler på strekningen mellom Trollhättan og Göteborg. Det blir opprettet et helt nytt lokaltogsystem mellom Göteborg, SAAB-byen Trollhättan og søsterbyen Vänersborg ved bredden av Nordens største innsjø.

– I tillegg til dette fører toglinjen til minsket reisetid mellom Göteborg og Karlstad, og større kapasitet for godstog fra havnen i Göteborg mot Nord-Sverige, forteller Sara Oscarson, informasjonsansvarlig for prosjektet hos det svenske Trafikverket, som innbefatter både Vegvesenet og Jernbaneverket.

Informasjonsansvarlig Sara Oscarson i BanaVäg i Väst forteller at strekningen først og fremst bygges ut for å dekke svenske behov.

FOTO: KASPER DUDZIK, TRAFIKVERKET

At reisetiden også blir kuttet mot Norge, har hun knapt tenkt på. I utstillingen er det ikke en eneste plakett som forteller at utbyggingen vil gjøre det raskere og enklere å komme seg til Norge.

– Men det giftige avfallet vi fjerner fra elvbreddene, sendes i hvert fall til Norge. Det går til NOAHs anlegg på Langøya, forteller Oscarson.

NÆR DOBBELT SÅ RASKT I SVERIGE

På norsk side av grensen er store deler av sporet i en sørgelig forfatning, sammenlignet med Sverige. Nesten hele strekningen på svensk side har en fartsgrense på 160 kilometer i timen, og den nye strekningen fra Trollhättan til Göteborg får en fartsgrense på 200. Da vil gjennomsnittshastigheten mellom Göteborg og Ed, rett ved grensen, være 138 kilometer i timen inkludert stopp. På norsk side er gjennomsnittshastigheten 75 kilometer i timen, og fartsgrensen varierer sterkt. Noen strekninger er modernisert, som mellom Ski og Moss og parsellen ved

FOTO: KRISTIAN S. AAS

RASKERE TIL EUROPA

I Sverige bygges det nå moderne dobbeltspor med fartsgrense på 200-250 kilometer i timen.

I Norge er det mye enkeltspor, og bakkene her mellom Halden og Tistedal er så bratte at godstog må bruke ekstra lokomotiv.

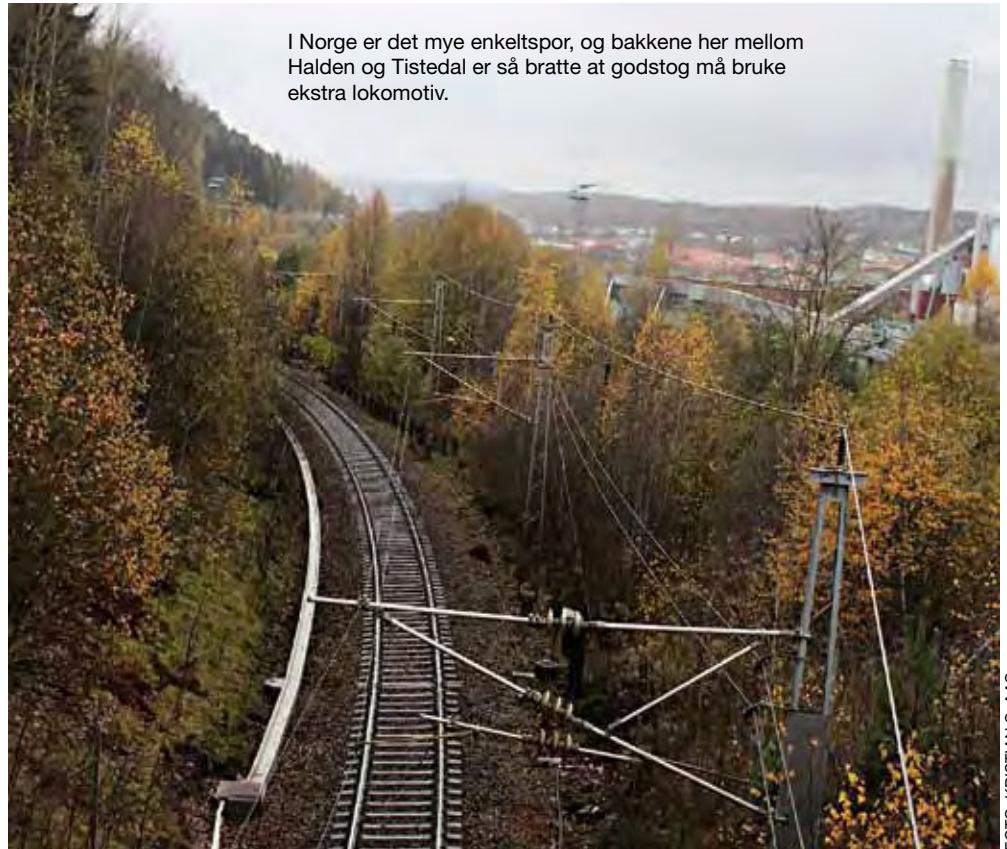

FOTO: KRISTIAN S. AAS

Rygge, der fartsgrensen er 160 kilometer i timen. Mellom byene Fredrikstad, Sarpsborg og Halden følger banen et snirklete spor, og går i lav hastighet.

MÅ BRUKE EKSTRA LOKOMOTIV

Rett etter Halden stasjon er en svært bratt stigning, som gjør at godstog må benytte ekstra lokomotiv for å komme seg opp.

– For godstog på opp mot 1200 tonn er stigninger alltid en utfordring. Når vi trenger ekstra trekraft i bakkene ved Halden, bruker vi et ekstra lokomotiv vi har stasjonert i området. Det brukes jevnlig. Men likevel er det ikke der vi sliter mest. Når etterslepet på infrastruktur begynner å bli så stort som det er i Norge, blir alt nesten like viktig. Men strekningen fra Ski til Oslo, der belastningen fra persontog fører til forsinkelser for godstrafikken, er veldig viktig, sier informasjonssjef Bjarne Ivar Wist i Cargonet.

Han forteller at godstog likevel har en høy markedsandel i Norge.

– På lange strekninger har vi blant de største markedsandelene i Europa, men det er mer på tross av enn på grunn av infrastrukturen, sier Wist.

INNSPARINGER SPISES OPP

I Norge er det ingen jernbaneutbygginger som er prioritert i Nasjonal Transportplan som vil gi tidsbesparelser opp mot en halv time. Den planlagte Follobanen, tunnelen mellom Oslo og Ski, vil kutte reisetiden med rundt ti-elleve minutter. Det samme vil den nye parsellen mellom Minnesund og Tangen på Dovrebanen. Ringeriksbanen mellom Sandvika og Hønefoss vil kutte Bergensbanens reisetid med rundt en time, men er ikke prioritert.

Strekningen mellom Oslo og Göteborg er med i den nasjonale utredningen for høyhastighetstog, hvor det skisseres en mulighet for å komme ned i 2 timers reisetid på strekningen. Men det ligger mange, mange år frem i tid, om det noen gang blir realisert.

GLEDER SEG

I Ale kommune i Sverige ser folk frem til å kunne ta toget inn til Göteborg raskere, smidigere og med flere stopp enn tidligere. Utstillingen er omtrent full av folk som vil lære mer om prosjektet. De fleste gleder seg aller mest til lokaltog kommer. Når det nye sporet står ferdig i 2012 blir det avganger hvert kvarter.

– Toglinjen vil gjøre alt enklere for de som bor her i Göta Älv-dalen. I tillegg blir vegen mye mer trafikksikker, og støyskjermingen blir bedre, forklarer Oscarson.

NSB har ingen planer om flere avganger på strekningen, selv om de gjerne skulle ha gjort det med bedre spor på norsk side.

– Vi har en beleggsprosent på 33-34, og sterk konkurranse fra ekspressbuss. Vi mangler moderne togspor på Østfoldbanen. Våre tog kan kjøre i 200 kilometer i timen. Da er det kjedelig at vi må kjøre i subbefart, sier strekningsleder Terje Andersen i NSB.

SITATER

– Det som er synd er at de satset på andre generasjons drivstoff, og alle som har lest Darwin vet at det er vanskelig å gjøre det når man har tatt livet av første generasjon. **Høyres Nikolai Astrup projiserer evolusjonslæren på fremveksten av bioenergiselskaper, etter at Xynergo la ned.** (Teknisk Ukeblad)

– Hvis Bibelen skulle ha blitt ratifisert i Kongressen (i USA), hadde det ikke gått. **Heidi Sørensen, statssekretær i Miljøvern-departementet, siterte sin sjef Erik Solheim under et seminar om naturmangfold og klima på Miljøhuset G9.**

– Herr President, dette er det verste møtet jeg har vært på siden elevrådet i 8. klasse. **Hillary Clinton til Barack Obama idet han ankom klimatoppmøtet i København i fjor.**

– Dette minner om vitsen om nattevakten som hadde mistet nøkkelen i buskene, men lette under lyktestolpen for der var det lys. **Frederic Hauge i Bellona mener Statoil så etter lekkasjer på feil steder på Gullfaks C.**

– Så mye metallslam som havner i Hjerkinndammen, kan det umulig være bunndyr som overlever. Hvis dette fortsatt skal regnes som bade- og fiskedam, må det raskt settes inn tiltak mot forurensningen. **Eigil Iversen i NIVA har kontrollert avrenningen fra de gamle gruvene på Hjerkin. (Gudbrandsdølen Dagningen)**

– Ulvene burde være inngjerdet i et skogområde et sted på Østlandet. **Sauebonde Helge Fossen, som selv bor på Sørlandet, til Fædrelandsvennen.**

– Om det blir vist haugevis med masakrerte sauekadaver på TV og andre massemedia, har jeg ikke opplevd at det har vært arrangert fakkeltog i protester mot dem som er ansvarlige for å fylle vår vakre natur med rovdyr som river ihjel våre husdyr og andre levende vesener de kommer i kontakt med. **Kristian N. Kvikstad i Foreningen ny rovdyrpolitikk vil ha fakkeltog mot Naturvernforbundet og ulv. (Dagbladet)**

I KORTHET

FOTO: MAPCEL GERMAIN/FLICKR.COM

Nederland er ikke bare kanaler, husbåter og sykler. De er også det eneste europeiske landet blant verdens 10 verste CO₂-forurenserne, mener selskapet Maplecroft.

Nederland blant CO₂-verstingene

Det britiske risikoanalyse-selskapet Maplecroft har analysert hvilke land som er de verste CO₂-forurenserne. De har sett på CO₂-utslipp i energisektoren, CO₂-utslipp per innbygger og historiske utslipp fra 1900 til i dag. De forente arabiske emirater og Saudi-Arabia kommer ut som de verste forurenserne, på grunn av at nær 100 prosent av energibehovet dekkes av fossile brensler. I tillegg har begge disse landene svært begrensede vann-

ressurser, og bruker energikrevende avsaltingsanlegg til å produsere ferskvann.

De ti verste CO₂-forurenserne er, ifølge Maplecrofts analyse og i rangert rekkefølge, De forente arabiske emirater, Australia, USA, Canada, Nederland, Saudi-Arabia, Singapore, Russland, Belgia og Kazakhstan. Norge rangeres, sammen med blant annet Sverige, Finland, Esland, Pakistan og Chile, midt på treet.

Samler ikke inn lyspærer

Alle butikker som selger elektroniske produkter, er pålagt å samle dem inn igjen når de er brukte. Det gjelder også lyspærer. Men en kontroll utført av Klima- og forurensningsdirektoratet i oktober avdekket at bare 2 av 20 kontrollerte butikker i Oslo hadde slik innsamling. På bakgrunn av dette anbefaler nå det statlige Miljøgiftutvalget å innføre pant på lyspærer, for å øke innsamlingen.

RENAS, som organisere-

rer innsamlingsordningen for slikt avfall, synes en panteordning blir absurd. En panteordning vil øke kostnadene for importører og produsenter.

– Lyskildeimportørene har tatt sin del av ansvaret, og dermed kostnaden, helt fra starten av. Om de nå også skal måtte betale for at forhandlerne bryter lovverket, blir det helt absurd, sier administrerende direktør Gunnar Murvold i RENAS til NTB.

FOTO: THOMAS BRIGHTBILL/FLICKR.COM

Bare 2 av 20 butikker i Oslo vil ta imot denne når den er brukt, selv om de er pålagt dette ved lov.

- MÅ EFFEKTIVISERE SOM EU

Energikomiteen i EU har vedtatt å gjøre energieffektivisering til en bindende del av sine energi- og klimamål. Samtidig signaliserer EU at de kan godta en forlengelse av Kyoto-protokollen, hvis det ikke kommer en ny klimaavtale.

Tekst og foto: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

EUs energikomite har vedtatt at energieffektivisering også skal bli en bindende del av EUs klima- og energimål. Nå sidestilles energieffektivisering med målene om andelen fornybar energi og reduksjon i klimagassutslippene.

– Vi mener Norge må følge EU på dette punktet og vedta gode mål på energieffektivisering, sier Torhildur Kristjansdottir, energirådgiver i Naturvernforbundet.
Norge har for lite ambisiøse målsetninger

for energisparing, mener Naturvernforbundet. Enova har som langsiktig resultatmål å oppnå 40 terrawattimer fornybar kraft, varme og energieffektivisering innen 2020, hvor halvparten forventes å komme fra energieffektivisering.

– Selv om at Enova har dette som resultatmål tas det lite hensyn til potensialet innen energieffektivisering i nasjonale framskrivninger for energibruk og produksjon i Norge. Det virker av og til som at Statnett, NVE og Enova snakker lite sammen, sier Kristjansdottir, og mener at Enovas målsetninger bør være mer ambisiøse og konkrete på energieffektivisering.

– Det er vanskelig å forholde seg til mål der det ikke defineres hvordan de skal oppnås, sier hun.

KUN NY KRAFT

I framskrivningene til Statnett og NVE tas det kun hensyn til ny behovet for ny kraft, mens det å bruke energien vi allerede har mer effektivt ikke blir tatt seriøst, mener Kristjansdottir.

– Vi mener at Norge må følge EU sitt eksempel og lage en handlingsplan med

Fakta

«20-20-20-målet»

- EUs målsetting om energi og klima. Vedtatt på statsledermøte i EU i mars 2007.
- 20 prosent reduksjon i klimagassutslippet innen 2020 (bindende)
- 20 prosent fornybar energiproduksjon innen 2020 (bindende)
- 20 prosent økning i energieffektivitet innen 2020 (nå gjort bindende)

ambisiøse mål om hvordan vi kan spare energi, ikke bare kreve nye utbygginger, sier hun. Hun mener at Norge bør ha minst like ambisiøse mål som EU på området.

– Vi mener det er merkelig at norske energimyndigheter ikke har tatt energieffektivisering inn over seg i større grad og integrert dette i framskrivninger av både energiproduksjon og på forbrukssiden, sier hun.

EU vil forlenge Kyoto – på visse vilkår

EU vil gå inn for en forlengelse av Kyoto-avtalen, sier Sveriges miljøminister Andreas Carlgren. EU har dermed forandret sin taktikk for klimamøtet i Mexico etter fiaskoen i København, ifølge den svenske avisa Dagens Nyheter.

– Men bare om andre land også viser vilje, sier Carlgren til den svenske avisa Dagens

Nyheter. Med det mener han spesielt USA, samt Kina og andre større utviklingsland.

Det vanskeligste politiske spørsmålet er ifølge Carlgren hvordan man skal få USA og Kina til å samarbeide og binde seg til konkrete mål, siden ingen av dem vil gjøre noe uten at den andre parten er med. Ifølge Naturvernforbundets Bård Lahn er det

ikke håp om å få USA og Kina med på noe bindende avtale i Mexico.

– Vi hadde ønsket et vedtak om forlengelse av Kyoto-avtalen på møtet i Mexico, for å bringe forhandlingene fremover. Men dette er dessverre urealistisk. EU ønsker at hele forhandlingspakken skal være klar først, sier Lahn.

Sveriges miljøminister Andreas Carlgren

Norge ligger dårlig an med marint vern

GREIER IKKE 20

Mellom 30 og 50 prosent norske kaldtvannskorallrev er ødelagt. Likevel har ikke Norge noen verneplan for naturverdiene i havet.

Innen 2020 skal Norge ha vernet 10 prosent av havet. Det ble bestemt på FNs naturtoppmøte i Nagoya. Allerede nå er det klart at vi ikke kommer til å greie oppgaven.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Der klimatoppmøtet i København havarte uten noen avtale, landet høstens naturtoppmøte i Nagoya på en måte som høster lovord i de fleste leire. Etter to uker med forhandlinger ble verdens land enige om en ny avtale om fordeling av fortjeneste fra genressurser. I tillegg ble det laget en 20-punkts plan for å sikre verdens naturmangfold innen 2020.

Tapet av naturmangfold skal stanses. Store områder skal vernes. Miljøskadelige støtteordninger skal fjernes.

Skal Norge greie å følge opp dette, er tiden knapp. I Norge er det vernet mest artsfattig fjellnatur, mens mange av de mest produktive og rike økosystemene i havet og skogen ligger ubeskyttet.

HAV OG SKOG UTEN VERN

Norge er spesielt langt unna målet om 10 prosent marint vern. Så langt er bare noen promille av norske havområder vernet, selv om havet rommer store og sårbare verdier. Verdens største kjente forekomst av kaldtvannskorallrev er i norske farvann, så godt som alt uten vern. Undersøkelser viser at mellom 30 og 50 prosent av de norske korallrevene er ødelagt av bunntråling og annen virksomhet. Men det er ikke bare havet som

har manglende vern. Det er også vernet svært lite produktiv skog, bare 1,8 prosent av arealet. Jevnlig rapporteres det om hogst i noen av Norges mest artsrike gammelskoger.

Noen av disse miljødeleggsene i havet og skogen er direkte støttet av den rødgrønne regjeringen. Trållåten, som utgjør en stor trussel for korallrevene, subsidieres hvert år med flere hundre millioner kroner gjennom fritaket for CO₂-avgift på drivstoffet. Statsbudsjettet har også en post for støtte til bygging av skogsbilveier i ulendt terreng, noe som gjør gamle og artsrike skoger tilgjengelig for hogst.

VERNEPLAN FOR HAV OG SKOG

– Vi må gjøre noe dramatisk med det marine vernet. Der ligger Norge håpløst an. Det er også stort behov for å verne

20-MÅL

mer skog, sier generalsekretær Jan Thomas Odegard i Norges Naturvernforbund.

Han etterlyser en verneplan med klare mål for vern av hav og skog. I tillegg ber han Regjeringen stanse miljøskadelige støtteordninger.

– Støtten til bygging av skogsbilveier i ulendt terreng og CO₂-fritaket for fiskerflåten må oppheves. Dette er i realiteten støtte til svært skadelige inngrep i rike naturområder, sier Odegard.

INGEN SJANSE I HAVET

Under et seminar om naturtoppmøtet i november sa statssekretær Heidi Sørensen i Miljøverndepartementet at Norge ligger godt an med vern av landområder, men hun gjorde det klart at vi ikke kommer til å nå målet om 10 prosent vern av hav og kystområder.

– På land har vi vernet 16,7 prosent, og målet er at vi skal verne 17 prosent innen 2020. Her må vi overoppfylle målet. Når det gjelder det marine vernet er vi på promille og ikke prosenter. Vi må øke vernet betydelig, men har ikke nubbesjanse til å nå målet om 10 prosent innen 2020, sa hun.

Sørensen var svært fornøyd med avtalen om fordeling av fortjeneste fra genressurser.

– At vi fikk på plass en avtale er en stor, stor seier for miljøet, naturmangfoldet og FN-systemet, sa hun.

Hun fortalte at Regjeringen nå starter arbeidet med å få på plass en forskrift om tilgang til norske genressurser. Det vil medføre at selskaper må søke før de kan utnytte genmateriale funnet i Norge. Hvis de tjener penger på det, skal utbytte betales til Norge.

– DET BESTE VI FÅR

Bell Batta Torheim fra Utviklingsfondet representerte norske miljøorganisasjoner på naturtoppmøtet i Nagoya. Hun mener det er god grunn til å være fornøyd med resultatet.

– Dette er det beste man kan få til når

alle verdens land skal bli enige. Sett fra et miljøsynspunkt er det ganske brukbart, sier Torheim.

På naturtoppmøtet ble også siste del av rapporten The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) lagt frem. Den viser hvilken økonomisk verdi økosystemene representerer for oss mennesker. Torheim etterlyser et nasjonalt regnskap for den norske naturkapitalen.

– Norge må begynne på arbeidet med å synliggjøre naturkapital og økonomiske tap som følge av naturødeleggelse i budsjettene. Den som tjener penger på å ødelegge natur eller forurense, må betale for å rette opp skadene, sier Torheim.

IKKE BINDEnde MÅL

2020-målene om vern og stans i tapet av naturmangfold er ikke juridisk bindende, og det finnes ingen sanksjonsmuligheter. Det betyr at det ikke vil få noen konsekvenser for landene som ikke når målene innen 2020. Avtalen om rettferdig fordeling av genressurser er bindende. Den må imidlertid ratifiseres av minst 50 land før den trer i kraft.

Ifølge statssekretær Heidi Sørensen i Miljøverndepartementet har ikke Norge "nubbesjanse" til å nå FN-målet om 10 prosent marint vern innen 2020.

Fakta

Avtalen fra Nagoya:

Dette er de viktigste punktene i den 20-punktters strategiske planen som ble vedtatt på FNs naturtoppmøte i Nagoya i år. Punktene er oversatt direkte fra avtalen av Natur & miljø. Hele planen finnes på www.nogm.no.

- Senest i 2020 skal alle insentiver som truer naturmangfold være eliminert, utfaset eller reformert slik at negative konsekvenser unngås eller minimeres, og positive insentiver utvikles og settes i verk.
- Tapet av alle habitater, inkludert skog, skal være minst halvert. Der det er mulig, skal tapet bringes ned mot null. Degradering og fragmentering skal være kraftig redusert.
- Alle stammer av fisk og virvelløse dyr, samt havplanter, skal være regulert og høstet på en bærekraftig og legal måte.
- Minst 17 prosent av landarealet, inkludert innsjøer og våtmarksområder, og 10 prosent av kystområder og marine områder, spesielt områder med stor betydning for naturmangfold og økosystemtjenester, skal vernes gjennom et effektivt og rettferdig styrt, økologisk representativt og sammenhengende system av verneområder.
- Utryddelsen av kjente, truede arter skal unngås, og deres rødlistestatus, spesielt for de mest truede, skal bedres.

– IKKE ENGANG TILPASSET DAGENS KLIMA

Vi er ikke engang tilpasset dagens klima. Langt verre blir det å tilpasse samfunnet til de klimaendringene som vi vet kommer. Enda verre blir det å hjelpe fattige land med å gjøre det samme.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvern.no

Det er hovedutfordringen som Klimatilpasningsutvalget serverer i forkant av klimaforhandlingene i Mexico. Norge er det landet i verden som er minst sårbart for klimaendringer, mener det britiske selskapet Maplecroft. Likevel er utfordringene også her til lands formidable.

VÅTT VARSKU

Det statlige Klimatilpasningsutvalget serverte Regjeringen et kraftig varsku om hvordan klimaendringene kan påvirke oss. Mer regn der det allerede er vått, større slitasje på infrastruktur og bygninger og tap av naturverdier, først og fremst i høyfjellet og i nordområdene, er konsekvenser vi kan vente oss uansett.

– Natur som allerede er under press fra klimaendringer både i nord og i høyfjellet er også under press fra en grådig oljeindustri og en masse utbyggingsplaner. Vi mennesker er avhengige av naturen, og har ikke annet valg enn å ta bedre

vare på den. Derfor må vi sørge for en robust natur, som er i stand til å tilpasse seg et endret klima. Da kan ikke nordområdene bli det som forlenger oljealderen i Norge, sier leder Lars Haltbrekken i Norges Naturvernforbund i en kommentar til rapporten.

HELDIGE

I klimasammenheng er Norge heldige. Vi har et kaldt klima, og Norge blir ikke ubeboelig om det blir varmere. For vannkraftproduksjonen og jordbruket kan klimaendringene til og med påvirke oss positivt i en periode. Men for andre deler av verden er det verre. Tørke og ørkenpredning kombinert med mer ekstremt vær kan gjøre deler av Europa krevende å bo i, og gi store flyttestrømmer. De fattigste områdene av jorda, nær ekvator, vil få de største konsekvensene av klimaendringer. Derfor anbefaler utvalget at Norge engasjerer seg mer internasjonalt, og at klimatilpasning innarbeides som et sentralt område innen norsk bistand.

ØNSKER SPLEISELAG

For å sikre at også fattigere land blir i stand til å tilpasse seg klimaendringene, ønsker Norges Naturvernforbund at Norge tar initiativ til et spleiselag under klimaforhandlingene i Mexico.

– De rike landene sitter med ansvaret for den situasjonen vi er i. Derfor er det rett og rimelig at de rike landene betaler det meste av regningen for klimatilpas-

ning i de fattigste landene, sier Haltbrekken.

Han foreslår at Norge går foran og tilbyr 2 milliarder kroner til et fond som skal brukes på tilpasningstiltak i u-land.

STERKERE BEVIS PÅ KLIMATRUSSEL

Verdens mest sårbare land er, fortsatt ifølge Maplecroft, Bangladesh. Der bor store mengder folk i lavtliggende elvesumper, som både vil påvirkes av

Klimaforhandlinger i Mexico

Natur & miljø vil være til stede under FN's 16. klimatoppmøte i Cancun, Mexico. Les nyhetene fra toppmøtet på vår nettside www.nogm.no, samt i neste utgave av Natur & miljø.

Disse barna leker på et oversvømmet jorde i Bangladesh. De lever i det landet som er mest sårbart for klimaendringene.

ekstremnedbør og havnivåstigning. I tillegg har landet stor risiko for tørke og sult, har stor fattigdom og er svært avhengig av jordbruk, som er den sektoren som vil bli mest negativt påvirket av klimaendringene. Senest i oktober ble 500 000 mennesker fordrevet fra hjemmene sine på grunn av stormer og flom. Pakistan er et annet land med ekstrem risiko, noe flommen tidligere i år viste. 20 millioner mennesker ble hjemløse i flomkatastrofen, som påvirket et landareal større enn Norge.

– Bevisene blir sterkere på at klimaendringer øker intensiteten og frekvensen av klimatiske hendelser. Små endringer i temperatur kan ha stor innvirkning på menneskets levemiljø, som tilgang på vann og matproduksjon, erosjon på grunn av havstigning og flommer og sykdomsspredning, sa Anna Moss, miljøanalytiker hos Maplecroft da deres rapport ble lagt fram.

– Ikke miljøpolitikk lenger

Klimaforhandlingene dreier seg ikke lenger om miljøpolitikk, men om geo- og stormaktspolitikk. Det mener den danske journalisten Per Meilstrup, som har gitt ut bok om fjorårets fiaskomøte i København.

Tekst: KRISTIAN S. AAS OG MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

– Istedenfor en global, omfattende og bindende klimaavtale vil vi se et lappeteppes av en avtale. Utfordringen blir å få til et lappeteppe som dekker nok, sier Meilstrup. Han fulgte forhandlingene i København i fjor tett, og har skrevet boken «Kampen om klimaet: Historien om et toppmøte som løp løpsk». I denne boken presenterer journalisten unike innblikk i og sitater fra forberedelsene, toppmøtet og etterspillet, som kaster

noe mer lys over hvorfor København-toppmøtet sporet av.

Meilstrup mener klimaforhandlingene ikke dreier seg om miljø lenger.

– Nå handler det om geo- og stormaktspolitikk, og fordeling av økonomiske ressurser. For første gang seilte Kina opp som en supermakt under forhandlingene i København. Det er viktig for å få en enighet om klima at Kina og USA nå tvinges til å forhandle bilateralt, sier Meilstrup.

Han har ingen tro på at det blir noe fremgang mot en klimaavtale i Mexico, selv om de meksikanske arrangørene er bevisst på å unngå feilene som ble gjort i København.

– Jeg tror ikke engang FNs klimasjef Christiana Figueres har tro på det, sier Per Meilstrup.

PORTRETTE

Hvem:

Klaus Rasmussen

Hva:

Leder i Bevar Hardanger og mangeårig tillitsvalgt i Naturvernforbundet

Hvorfor:

Har vært en betydelig samfunnsdebattant det siste halve året i saken om kraftmastene i Hardanger

MASTEMOT- STANDEREN

Det siste halve året har vært et bankende kjøp for leder av folkeaksjonen Bevar Hardanger og mastemotstander Klaus Rasmussen.

Tekst og foto: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

– Det har vært et utrolig høyt mediefokus, og det er kun de siste ukene det har roet seg litt ned, sier han.

Da regjeringen i sommer bestemte seg for at linja mellom Sima og Samnanger skulle bygges, kom Klaus Rasmussen og folkeaksjonen Bevar Hardanger i et søkelys de ikke var helt forberedt på. Rasmussen sier det har vært svært travelt, men at det også har gitt en gylden mulighet til å få frem saken.

– Det er lett å bli utbrent på en så stor sak, men selv om man prøver å unngå det, så blir det en del personfokus, sier han. Rasmussen mener at saken om kraftmastene handler om mye mer enn Hardanger.

– Det finnes ingen politikk på kraftlinjer i store landskapsrom som ikke er nasjonalpark eller verneområde. Så lenge det er behov for nye linjer så vil Statnett bygge dem, heller enn å se på andre muligheter til å løse problemet, mener han.

IKKE GRATIS

Rasmussen sier de hele tiden har tenkt mediestrategi for å vedlikeholde saken.

– Det er det første vi tenker på når vi gjør aksjoner og stunt. Får vi ikke oppmerksomhet fra media kan vi jo bare stå her oppe på berget og gjøre hva som helst, sier han. Men selv om det har vært mye oppmerksomhet, ligger det mye arbeid bak. Rasmussen selv sier han har jobbet med saken i fem år.

Han tror at grunnen til at akkurat denne saken fikk så stor oppmerksomhet dreide seg om området linja skulle gå gjennom.

– Hardanger er et område med en enorm nasjonal klang, sier han.

AKTIV I TJUE ÅR

Rasmussen har selv vært aktiv i Naturvernforbundet i rundt tjue år, som tillitsvalgt, lokal-lagsleder og i landsstyret. For fem år siden ble folkeaksjonen Bevar Hardanger startet opp med utspring i Naturvernforbundet.

Rasmussen sier at bakgrunnen for å starte en egen aksjon var at man så at mastesaken krevde mer enn en vanlig sak. Noe av målet var også å få en mindre kontroversiell organisasjon enn Naturvernforbundet til å følge saken.

– For å ta innersvingen på skepsisen i området, ble det startet en egen aksjon, sier Rasmussen.

SKOLERING

Rasmussen mener kunnskap om saken har vært et nøkkelpunkt for å få og holde på interessen.

– Vi har gått dypt inn i materien. Vi har reist rundt og hatt møter med stortingspolitikere, næringslivsaktører og fagforbund, sier han, og understreker betydningen av saks kunnskap.

– Dette er en veldig kompleks sak, og jeg har brukt mye tid på å forstå sammenhengene, møte folk og skolere meg selv, sier han.

Rasmussen tror også at nøkkelen til å vinne liknende saker andre steder i landet ligger i å ha best mulig innsikt i saken.

– Man må være med fra starten og kunne saken ut og inn. Samtidig er jeg så pragmatisk at jeg ser at vi ikke kan ha kabel alle steder, sier han.

Det finnes ingen politikk på kraftlinjer i store landskapsrom som ikke er nasjonalpark eller verneområde.

Kronprins årets fjern- varmedanske

Den danske kronprins Frederik har blitt kåret til Årets fjernvarmedanske av foreningen Dansk Fjernvarme. Kronprinsen får prisen for å ha skiftet ut et gammelt dampvarmeanlegg på Amalienborg slott med et moderne fjernvarmeanlegg.

– Jeg har forstått at det er en beslutning som Kronprinsen selv har vært med på å fatte, sier Uffe Bro, leder i Dansk Fjernvarme til Berlingske Tidende.

Deler av Amalienborg slott i København har fått nytt fjernvarmeanlegg. Det er nok til at Kronprins Frederik har blitt kåret til Årets fjernvarmedanske.

FOTO: ONFILM/ISTOCKPHOTO.COM

Nye områder internasjonalt vernet

Norge har meldt inn 14 nye våtmarksområder til den internasjonale Ramsar-konvensjonen. Det melder Miljøverndepartementet. Konvensjonen, som trådte i kraft i 1975, skal sikre naturverdiene i våtmarker, spesielt viktige fugleområder. 159 land har tiltrådt konvensjonen.

De nye områdene som blir vernet etter konvensjonen

er Reisautløpet i Nordreisa kommune, Målselvtløpet i Målselv og Lenvik, Evenes våtmarkssystem i Skånland, Glomådeltaet i Rana, Røstøyan i Røst kommune, Sklinna i Leka kommune, Ulendeltaet i Lierne, Rott-Håstein-Kjør i Sola kommune, Atnsjømyrene i Follidal og Stor-Elvdal og Sør-Fron, og Hedmarksvidda våtmarkssystem i Løten,

Bjørnøya har blitt Ramsar-område.

FOTO: TOM GRYDELAND/CREATIVE COMMONS

Hamar og Ringsaker. På Svalbard er det Sørkapp, Nordenskiöldkysten,

Hopen og Bjørnøya som nå meldes inn.

VI LEGGER TIL
RETTE FOR DE
SOM KOMMER
ETTER!

DET FINNES IKKE AVFALL - KUN RESSURSER | WWW.HRS.NO

WWW.CHILLEROUNDINGBOYD.KESB

Dobbeltspor populært

Dobbeltsporet mellom Sandnes og Stavanger, som sto ferdig i fjor, har gitt 30 prosent økning i antall passasjerer.

Da dobbeltsporet åpnet ble kapasiteten økt, og antall avganger mellom rogalandsbuene ble nær doblet.

506 jegere på én ulv

Da det ble åpnet for lisensjakt etter én ulv på Sørlandet, var hele 506 jegere registrert for ulvejakt i området. Og flere strømmet til.

– Telefonen har ikke stått stille de siste dagene,

sier Gunnuf Manflå, leder av Grunneiernes Frittstående Organisasjon (GFO) til Fædrelandsvennen.

– Det blir nok langt flere ulvejegere enn de som er registrert til nå, sier han.

153 ARTER I FRITT FALL

FOTO: ANDREW POLANDEZ/FICKR.COM

Lomvien er i ferd med å forsvinne fra fuglefjell langs store deler av norskekysten. Sjøfuglen er blant de 153 artene som har den mest dramatiske nedgangen i Norge. Av landets 2400 truede arter er knapt noen mer utsatt enn disse. Natur & miljø har listen over artene som er på størst nedtur.

UTRYDDDELSEN AV A

2010 var året da utryddelsen skulle stanse. Når året går mot slutten, viser den nye rødlisten at tallene for truede og utdødde arter stiger.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

– Det er ingen tvil om at utryddelsen fortsetter, slår Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken fast.

Lomvi, ål, pigghå, trønderlav, storskate, finntelg, narreskålragg og eikenål. Alle er de kritisk truede arter med sterk reduksjon i populasjonen. I løpet av de siste tiårene har disse artene mistet mer enn åtte av ti individer. Risikoen for at de skal ende opp som utdødd i løpet av de neste tiårene er ekstremt stor, ifølge Norsk Rødliste 2010.

MEST TRUET AV DE TRUEDE

Rødlisten omfatter 4599 arter, hvor 2398 regnes som utrydningstruede. Vi har trukket ut artene som er på raskest nedtur i Norge. Det resulterte i en liste med 153 arter. 62 av

dem holder til i kultivert mark, mens 54 er typiske skogarter og 22 lever i havet. Dette er arter som er inne i en alvorlig tilbakegang, der mellom 30

og 90 prosent av artsfrendene er blitt borte i løpet av de siste tiårene. Så godt som alle er truet fordi mennesker påvirker og ødelegger leveområdene deres. Det handler om utbygging i sårbare områder, moderne jordbruk, hogst og overfiske. Andre påvirkninger som forurensning, klimaendringer og fremmede arter utgjør bare en liten del av trusselbildet for disse artene.

LOMVI PÅ KANTEN AV STUPET

Den nye rødlisten viser at sjøfugler som gruppe er særlig utsatt. På vår liste står både krykkje og lomvi. Verst stilt er lomvien. I perioden fra 1980 til 2009 ble bestanden i Norskehavet redusert med hele 99 prosent, det til tross for at bestanden på 1980-tallet kun var 25 prosent av hva den var på 1960-tallet. Det dreier seg med andre ord om en fullstendig kollaps. Også i Barentshavet opplever sjøfuglen en drama-

I fritt fall. 99 prosent av lomvibestanden i Norskehavet er forsvunnet siden 1980-tallet.

tisk tilbakegang. Blant årsakene er predatorer som havørn og nedgang hos fiskeslag lomvien lever av, noe som blant annet skyldes overfiske.

– Tilstanden for den nordnorske bestanden av lomvi er svært alvorlig, og det kan være et tidsspørsmål før arten forsvinner som hekkefugl i mange fuglefjell langs norskysten,

står det i årets rapport fra det nasjonale overvåkningsprogrammet for sjøfugl.

KONGEØRN UTE AV RØDLISTEN

Sammenligner vi med den forrige rødlisten fra 2006 ser vi at 930 arter nå er vurdert som mer truet, mens 519 regnes som mindre

Fakta

Mest truet av de truede

Prosentvis nedgang de siste tre generasjoner hos et utvalg truede arter med sterk populasjonsreduksjon (kriterie A).

- Kritisk truet
- Sterkt truet

Navn	Nedgang
1 Lomvi	over 80 %
2 Ål	over 80 %
3 Pigghå	over 80 %
4 Trønderlav	over 80 %
5 Finntelg	over 80 %
6 Storskate	over 80 %
7 Narreskålragg	over 80 %
8 Eikenål	over 80 %
9 Brugde	70-90 %
10 Blålange	70-90 %
11 Klappmyss	50-80 %
12 Vanlig uer	50-80 %
13 Oppdalssildre	50-80 %
14 Myrflangre	50-80 %
15 Bustknoppurt	50-80 %
16 Huldrestry	50-80 %
17 Krykkje	50-80 %
18 Edelkreps	50-80 %
19 Buskvikke	50-80 %
20 Østers	50-80 %

Kilde Norsk Rødliste 2010, Artsdatabanken

Buskvikke, sterkt truet.

FOTO: JC SCHOU/BIOPIX

FOTO: JC SCHOU/BIOPIX

Pigghå, kritisk truet.

ARTER FORTSETTER

FOTO: EWAN CHESSER/ISTOCKPHOTO

mangfoldloven tas i bruk, og vi må sikre artene spesielt i skog og i Sør-Norge, der mangfoldet er størst, sier Haltbrekken.

SATSER PÅ PRIORITERTE ARTER

Naturmangfoldloven åpner for at arter og natur som er spesielt truet kan beskyttes. I høst la Direktoratet for naturforvaltning frem et forslag til forskrifter for 12 arter og 5 naturtyper. Forslaget har imidlertid møtt betydelig motstand fra Landbruksdepartementet og landbruksorganisasjoner, noe som har resultert i at direktoratet har valgt å redusere vernet av fjellrev, stor salamant-

Myrflangre, sterkt truet.

FOTO: JC SCHOU/BIOPIX

der og hule eiker i forslaget til forskrifter.

– Det er naturlig at forskriftene møter motstand. Samtidig er det slik at vi har vedtatt å ta vare på det

biologiske mangfoldet. Målet er at vi skal komme et godt stykke videre med arbeidet for prioriterte arter og utvalgte naturtyper til neste år, sier statssekretær Heidi Sørensen i Miljøverndepartementet til Natur & miljø.

Kommunene truer mangfoldet

Lokal forvaltning er betydelig trussel mot truede arter og økosystemer. Det mener biologiprofessor Dag O. Hessen ved Universitetet i Oslo.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN

Menneskers bruk av arealer er den største trusselen mot truede arter og sårbar natur, ifølge Norsk Rødliste 2010. Utbygging, veibygging, kraftanlegg, hogst og andre inngrep i artenes leveområder er den viktigste årsaken til at nesten 2400 arter nå er utrydningstruet i Norge. Svært mye av arealbruken bestemmes på kommunenivå. Det er et stort problem, mener biologiprofessor Dag O. Hessen ved Universitetet i Oslo.

– SUMMEN ER DRAMATISK

– Ideellt sett bør forvaltningen foregå lokalt, men i praksis går det sjelden i naturens favør. Mangel på biologisk kompetanse og

Dag O. Hessen mener at manglende kunnskap og tette bånd mellom utbygger og beslutningstager i norske kommuner truer naturmangfoldet. Foto: Martin Ødegaard.

tette bånd mellom beslutningstager og dem som skal bygge ut er en stor utfordring. Mange norske kommuner har en utstrakt dispensasjonspraksis, for eksempel ved tillatelser til bygging i sårbar natur og motorferdsel i utmark. Inngrepene kan hver for seg virke beskjedne, men summen av dem blir dramatisk på sikt, sier Hessen.

– MER MÅ VERNES

Han er ikke i tvil om hva som må gjøres for å sikre

det biologiske mangfoldet i Norge.

– Store og tilstrekkelig rike områder på land og i havet må vernes, sier Hessen.

Han etterlyser også en sterkere sentral kontrollfunksjon, som kan passe på at kommunene følger rikspolitiske retningslinjer og natur- og forvaltningsloververket.

Hessen er ikke overrasket over at Norge ikke nådde målet om å stanse tapet av arter innen 2010, og han tror heller ikke det nye målet om stans i tap av naturmangfold innen 2020 vil bli nådd, hvis det ikke gjøres noe med måten naturen forvaltes på.

– SER INGEN TEGN TIL ENDRING

– Degraderingen av økosystemene går sin gang, og jeg ser ingen tegn til endring. Det har vært mye positivt fokus på naturmangfold i det siste, men jeg tror ikke folk er klar over hvor avhengige de er av økosystemene. Jeg tror dessverre det er langt frem til en forståelse av vår avhengighet. Først da tror jeg trenden kan snu, sier Hessen.

truet. For de aller fleste skyl-des endringene ny kunnskap og nye vurderinger.

Det er nå 125 arter som regnes som utdødde i Norge, 41 flere enn på den forrige rødlisten. Det er imidlertid verdt å merke seg at ingen er utryddet de fire siste årene.

En god nyhet er at 189 arter som sto på rødlisten fra 2006 er ute av den nye rødlisten. Blant dem finner vi kongeørn, hvittryggspepp, brisling, øyepål, tobis, lange og kveite.

– Den nye rødlisten viser også at det går an å styrke bestandene til truede arter. Jeg tror vi kan redusere tapet av arter betydelig de neste 10 årene. Nå må den nye natur-

Edelkreps, sterkt truet.

FOTO: JC SCHOU/BIOPIX

Ueren befinner seg på et historisk lavmål, og bestanden faller raskt. Havforskerne har lenge bedt om full stans i fisket, likevel videreføres overfisket også i 2011.

Vi har sett nærmere på dypvannsfisken, som ifølge nordlendinger har hele bibelhistorien i hodet.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Den trives best på dypt vann i nordlige havområder, hvor den holder til blant vakre dypvannskoraller, gjerne på 200 til 400 meters dyp. De fleste har vel sett hvordan trykkforandringer sprenger ut øynene deres når de hales opp fra dypet. Ueren er en utmerket matfisk. Det er en egenskap som har vist seg å være skjebnesvanger for fisken. Aldri tidligere er det registrert en lavere bestand av uer i norske farvann.

TOK 8000 TONN TRUET UER

– Dagens fiskeri av uer er ikke bærekraftig, slo Havforskningsinstituttet fast i sin tilrådning for fisket i 2010.

Det forhindret ikke at 5000 tonn ble hentet opp av havet i 2010, omtrent samme mengde som de fire siste årene. Tar vi med lillebroren snabeluer i regnestykket, ender vi på 8000 tonn truet uer tatt av norske fiskere.

Og fisket fortsetter på samme måte i 2011, trass i nye advarsler fra forskerhold. Under årsmøtet i Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) foreslo Norge forbud mot uerfiske. Da forslaget ikke fikk flertall, ble det trukket til fordel for forslaget om å fortsette som før. Neste års uerkvote i Norskehavet er satt til 7900 tonn.

– IKKE IMPONERT

Kjell Nedreaas i Havforskningsinstituttet er ikke imponert over den norske forvaltningen av vanlig uer.

– I Norge foregår det fritt fiske på vanlig uer syv måneder i året. Bedre forvaltning er nødvendig hvis vi skal lykkes med å sikre denne arten og få tilbake en normal rekruttering, uttaler Nedreaas i en sak på instituttets nettside.

Tall fra Havforskningsinstituttet viser

FOTO: MAREANO/HAVFORSKNINGSINST.

Fakta

Vanlig uer (*Sebastes marinus*)

- Status: Sterkt truet (Norsk Rødliste 2010)
- Bestand 1980: 150 000 tonn (biomasse)
- Bestand 2009: 43 000 tonn (biomasse)
- Lengde: 40-50 centimeter, maks 1 meter
- Vekst: 3-5 kilo, maks 15 kilo
- Alder: Opptil 60 år
- Hovedgyteområde: Vesterålen, Haltenbanen, Storegga

Kilde: Havforskningsinstituttet, Dyr i Norges natur, Bertmark Norge

at Norge og andre land tar ut 15 prosent av bestandens biomasse. Det er tre ganger mer enn man burde ha høstet hvis bestanden var sunn og i god tilstand. Men uerens tilstand er i høyeste grad usunn. Derfor har havforskningen de siste årene bedt om full stans i fisket.

BØR BESKYTTES

– Uerbestanden bør beskyttes så mye som mulig, sier Benjamin Planque i Havforskningsinstituttet.

– Bestandens lave biomasse kombinert med en periode med lav tilvekst er hovedgrunnen til at den er truet, og vi ser ingen tegn til bedring, sier Planque.

Selv om man stanset fisket nå, ville

Å fiske uer gir god fortjeneste. De siste årene har verdien på uerfisket ligget på rundt seksti millioner kroner i året. Bildet viser uer tatt i Barentshavet.

FOTO: FREDRIK NAUMANN/SAMIFOTO

det ta lang tid for uerbestanden å bygge seg opp igjen. Uer blir svært gammel og gyter ikke før den blir 12-15 år gammel. Det betyr at man tidligst kan vente et oppsving i bestanden elleve år etter at et fiskeforbud innføres.

RØDLISTEN 2010

Bare på fire år har situasjonen forverret seg for ueren. På rødlisten for 2006 ble den regnet som sårbar. På årets rødliste finner vi den som sterkt truet. Endringen i grad av truethet skyldes de siste årenes overfiske.

– Årsklassene det siste tiåret har vært svært svake og blir stadig mindre. Bestanden er derfor svært svak. Denne

situasjonen ventes å vedvare i mange år, endatil forverres. Det faktum at det tross den alvorlige bestandssituasjonen fortsatt foregår et direkte fiske etter denne arten forverrer også situasjonen, står det i Artsdatabankens vurdering av arten.

TRUET ART TIL MIDDAG

Du skal ikke lenger enn til nærmeste fiskedisk for å få fatt i den sterkt truede dypvannsfisken. Uer er tilgjengelig hele året, og den kan både grilles, stekes og kokes.

– Ueren er fast og delikat, en av våre fineste matfisker. (...) Filet av uer er velegnet til mange retter, de kan både kokes, stekes og brukes i gryter og ovnsretter. Uerfilet er også en delikatesse på grillen,

står det i en artikkel om tilberedelse av uer hos Aperitif, Nordens største nettsted for mat og drikke.

BIBELHISTORIE I HODET

I Nord-Norge fortelles det at man kan lese bibelhistorien av beina i fiskens hode.

– Her finner en både piggene til tornekronen, deler av kransen og deler av korset. Ja, på Helgelandskysten påstår de endog at beina kan illustrere hele Jesu lidelseshistorie, står det å lese i bokverket Dyr i Norges natur.

Hva hodet sier om uerens egen lidelseshistorie, vites ikke, men vi antar den ville hatt ett og annet å si om vår fangst om den kunne ytre seg.

FOTOKONKURRANSEN

Rimfrosten florerte blant mange gode bidrag denne gangen. På vinnerbildet ser det nesten ut som om iskrystallene er en helt ny sort blomst. Vakkert og spennende!

Vinner: Helge G. Gundersen fra Oslo har funnet disse søte «is-blomstene» på Ekeberg. Skarpt og godt observert, stemningsfullt og overraskende frostbilde.

Bli med i fotokonkurransen!

Neste tema:

Frost

Alle premierte får en ryggsekk fra Norges Naturvernforbund.

Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.
- Skriv «fotokonkurransen» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 28. januar 2011.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2012.

Premiert: Bianca Stolp fra Akkerhaugen i Telemark har vært ved Heddalsvannet på en usedvanlig stemningsfull dag. Og har klart å ta vare på øyeblikket gjennom linsa.

Premiert: Erin Sandberg fra Trondheim har bidratt med sin originale tolkning av frosne tyttebær, som hun fant ved Storlien på grensa mellom Norge og Sverige.

JULEGAVE TIPS

Sjekk også vår nettbutikk: www.naturvern.no/butikk

Skitrekk

Med Naturvernforbundets logo. Romslig og solid skipose med plass til minst to par ski og staver.

200,-

**TILBUD! FØR 350 - NÅ 200
KUN 15 PÅ LAGER**

DVD: Bjørn på nært hold

148,-

Arne Nævra er en av de mest kjente naturfotografene og naturfilmskaperne i Norden. I sin villmarksserie tar han oss med på nærmøter med utvalgte, ville dyr. Denne gangen tar Arne Nævra oss med på bjørnemøter i Skandinavia og Russland.

DVD Selen Selmer

Bli med på en spennende reise til Jomfrulandsriket. Vi møter et yrende liv både over og under vann. På denne DVD'en blir du kjent med selen Selmer. Han viser, forteller og lærer oss om naturmangfoldet i skjærgården.

I den skumle martaumskogen får Selmer et uventet møte med Seline. Sammen reiser de på oppdagelsesferd. De møter "Kjeksa", rockeblomstene og trekkfuglene. Selmer forspiser seg nesten i sildestimen, og Seline viser oss naturens medisinskap. Vi lover deg en gøy, lærerik og hyggelig stund foran skjermen. 2009. 18 min pluss ekstramateriale.

124,-

Toveis lupe

160,-

Stor og robust lupe med håndtak. Se småkryp fra begge sider med denne bestselgeren.

SMÅ DYR ER OGSÅ STORE

Naturpledd

Stort pledd av skandinavisk ull, vevet av ull i naturlige fargenyanser, uten fargestoffer. Sauene trives på naturlige beitemarker og lever under etisk forsvarlig dyrehold. Kan maskinvaskes. Kommer med hendig bæremåte. 140 x 240 cm. Naturvernforbundets logo påbrodert diskret et hjørne.

812,-

Naturkalenderen 2011

Den tradisjonsrike naturkalenderen fra Norges Naturvernforbund. Tema for 2011 er LOFOTEN, og viser arter, naturtyper og friluftsliv i et av Norges vakreste områder. Ved kjøp av kalenderen støtter du kampen for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja! Størrelse A3 på veggen, hefteformat. God og dekorativ planleggingskalender med plass for å notere.

150,-

Eksempel på månedsoppslag

Det var en gang en skog

I skogen hvor Tassa bor er det maur hun kan snakke med, bær å spise, trær hun kan holde rundt og en trollhule å bo i. Men i skogen finner hun ingen som er maken til seg selv. Før ungene fra byen ved siden av dukker opp. En by som tar stadig mer av skogen til Tassa. Hvordan skal de finne ut av det med hverandre?

En vakker eventyrbok med et budskap for barn - og voksne.

176,-

VELDIG VAKKER BOK

188 pr stk.

Krus

Her er de første 6 krusene i Naturvernforbundets nye serie med flotte dyremotiv fra norsk fauna. Høykvalitetskrus med artsbilde på forsiden og Naturvernforbundets logo på baksiden.

Bilder av naturfotograf Tilman Wischuf.

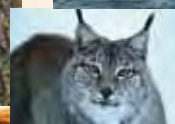
Spekkhogger

Andre motiver:

Spettmeis

Elg

Gaupe

Smålom

108,-

Mini Naturmangfoldsett 4-12 år

Miniset består av boka På jakt etter små dyr i hus og hage og minilupe på halssnøre. Med disse kan barna leke hele døgnet inne eller rundt huset.

236,-

CD Sangfugler

Norske sangfugler har nå egen CD. Tur-gåere og naturinteresserte kan lære å gjenkjenne sangen til både vanlige og sjeldne norske sangfugler. 48 lydseksemplere med leste forklaringer.

NYHET - GOD INTRODUKSJON TIL FUGLESANG

230,-

Sett bordbrikker

Sett av seks fine laminerte spisebrikker med trykk på begge sider.

756,-

Ullgenser med logo

Nordisk produsert flott genser av kokt ull.

Eplegrønn, kvinne i str. 36,38,40, 42,44,46.

Skogsgrønn, mann i M, L, XL, XXL.

CD Fjellets Sangfugler

CD-en er et kurs i å gjenkjenne fuglesangen på fjellet.

NYHET

236,-

Kikkert med logo

Liten, lett kikkert i futteral. For de små turene på jakt etter naturmangfold i nærmiljøet.

DRA PÅ SAFARI I NÆRMILJØET

200,-

Fuglekasse Meis

Fin fuglekasse av ubehandlet norsk furu. Velg mellom byggesett for meisekasse eller for stærkasse. Byggesettene kommer flatpakket med tilhørende spiker, skruer og ståltråd. Med en bruksanvisning og gode tips om opphengning og vedlikehold. Det eneste du trenger er hammer, stjerneskrujern og tang.

124,-

SE FUGLEUNGENE

Naturtype Puslespill

Vakre norskproduserte puslespill med et mangfold av dyr. Velg mellom nordisk skog (avbildet), Eng, Fisk, Arktis og Haier. Størrelse 36x28 cm.

58,-

Fugleplakater sett: Trekkfugl og Vinterfugl

115,-

42 x 65 cm. Klassiker, nå svanemerket produkt. Alle vanlige norske stand- og trekkfugl.

Norskekysten Plakat

136,-

Plansen viser vanlige fisk, skalldyr, bløtdyr og sjøpattedyr langs norskekysten. 59 arter, hvorav mange også vil være kjente for barn som ferdes i fjæra: bergnebb, strandkrabbe, blåskjell, kråkebolle, hvitting, trollhummer m. fl.

BESTSELGER

BESTILLING

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Andre betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Ved bestilling i nettbutikken med kort, kun 48 kroner. **ALLE PLAKATER SENDES GODT EMBALLERT I RULL!**

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	
MEDLEM JA ☐ NEI ☐		E-POST (VALGFRITT)	
Jeg bestiller ☐ Naturkalenderen 2011 Lofoten á 150 kr. stk. (medlemspris)			
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		

Kupongen sendes til Norges Naturvernforbund, Salgsavdelingen, Torvgata 1, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen to arbeidsdager, med faktura i pakken.

Gi en grønn julegave!

Har du miljøengasjerte venner som har alt de trenger?

Støtt Naturvernforbundets arbeid for natur og miljø ved å gi en grønn julegave.

Torsk til jul

Kun **150,- kr per stk**

Sno til jul

Lys til kvinnene i Togo

Varmt klasserom

Les mer om Naturvernforbundets grønne julegaver på <http://naturvernforbundet.no/julegave/>

Bilde fra Trillemarka. Foto: Tom Hellik Hofton

Vi må ha bestillingen senest 16. desember for at den skal rekke frem til jul! Bestilling på nett er det raskeste.

Klipp ut og send inn.

Navn:

Medlemsnr:

Adresse:

Postnr:

Poststed:

E-post:

Norges Naturvernforbund
Salgsavdelingen
Torvgata 1
3770 Kragerø

PORTO

Jeg bestiller (antall):

“Et varmt klasserom til barna i Tadsjikistan”.

“Sno til jul!”.

“Gi lys til kvinnene i Togo”.

“Torsk til jul!”.

En gave koster 150,-

Du får tilsendt et kort og konvolutt som du kan gi videre i julegave!

Norges
Naturvernforbund

Du kan også bestille årets grønne julegave i vår nettbutikk eller på telefon 94 00 23 00
Gå til <http://naturvernforbundet.no/julegave/> for å bestille

INNTIL 20% RABATT PÅ ALLE VÅRE EXPLORER-CRUISE I 2011

MS Fram tilbyr spennende Explorer-Cruise. På Europa cruisene opplever du vakre kystlinjer med ulike byer, miljø og kulturer. På Grønlandsturene opplever du fantastiske fjellformasjoner, imponerende isbreer og isfjell. Deltar du på noen av våre eksotiske Svalbard-cruise, er du kanskje heldig og møter Kongen av Arktis? I Antarktis byr vi på et endeløst isøde, overveldende naturinntrykk og et hjem for millioner av pingviner.

Priseksempel er per person i innvendig dobbel lugar, full pensjon og fly* fra/til Oslo. *Der cruisene starter/slutter i Oslo, er ikke fly inkludert.

VÅRE SPENNENDE EXPLORER-CRUISE 2011/12:

Europa:	7, 15, 25, april, 22. sept 2011, fra 9.576.
Grønland:	12, 19, 26. juni, 10, 21. juli, fra 35.056.
Spitsbergen:	5 og 9 dagers cruise, juni-august, fra 18.023.
Antarktis:	02.11.2011 og 23.02.2012, I farvannet til de store oppdagelsesreisende, fra 46.862.
	21.11 og 5.12 2011, Chile og Antarktis, fra 49.783.
	19.12.2010, Jul og Nyttår i Antarktis, fra 61.358.
	4, 13.01, 15.02.2012, Klassiske Antarktis, fra 50.286.

Les mer om Explorer-cruisene på www.hurtigruten.no

Telefon
810 30 000

Mail
booking@hurtigruten.com

– Inntil videre blir jeg her og livnærer meg av fangst

DEN SISTE FANGSTMANN

Tommy Sandal vet hva naturvern er. For han lever av naturen – og i den og med den, i år etter år. Det er ikke noe han besøker i helgene. Det er boplassen og livet hans, og han er avhengig av å verne om den.

Anmeldt av: STEIN P. AASHEIM
redaksjonen@naturvern.no

To reportere fra den kulørte ukepresse blir sendt til Svalbard for å lage eksotiske reisereportasjer fra isbjørnens rike. Der møter de en ensom fangstmann av den litt tause typen. Med stålblå øyne, svart skjegg og blodige never står han med et fast grep om kniven midt i ei smørje av innvoller og slakt. Han ser ut over tundraen, og hvisker ord om meningen med livet til to østlendinger som aldri har sett en død sel. Langt mindre en levende pelsjeger. Dette må de skrive bok om. Hadde noen spurt meg på forhånd, ville jeg ha sagt at dette går aldri bra.

Julie C. Knarvik og Sverre Chr. Jarild har utgitt bok om fangstmannen Tommy Sandal fra Røldal: *Jeger i Svalbards villmark*. I åtte år har Sandal levd som fangstmann i små fangsthytter langs Svalbards kyster. Han er i dag den eneste som viderefører den tradisjonelle overvitringsfangsten på øygruppen.

La oss like gjerne ta konklusjonen med en gang: Denne boka går utenpå alt annet som er skrevet om jakt og villmarksliv siden Helge Ingstad forfattet sine pelsjegerår i Canada.

Dette er en bok om kjærlighet til naturen – og om respekt,

FOTO: SVERRE CHR. JARILD/KAGGE FORLAG

Av og til tenker jeg på hvor fredelig det hadde vært på denne kloden uten oss mennesker, sier Tommy Sandal et sted. Jo visst. Det hadde også hjulpet – og vært betydelig mindre dramatisk, hvis flere hadde samme tilnærming til omgivelsene som han.

ydmykhet og kunnskap om det levende liv. Og det er fortellingen om en gutt som ville leve ut drømmen om et liv i ett med naturen. Jakt lærte han av bestefaren. Å ta vare på viltet –hvert eneste gram, lærte han av bestemor.

«Villmarksliv» er ikke lenger noe vi har et naturlig forhold til. Villmarka er blitt en arena for prestasjoner og bragder. «Survival» heter det nå og fås både som moteplagg, dataspill og TV-serie med programhelter. Naturopplevelse er noe vi bedriver i feriene for å «lade batteriene», bevisse «noe for oss selv» og holde ut mer tidsklemme.

Boka om Tommy Sandal handler ikke om dette. Bildene og historiene er spektakulære, bevare meg vel, men stemmen er lavmælt. Det mest dramatiske han forteller om er en gang det kom snø i pipa.

Fotografen må avfotografere en gammel dagbok for å få fram historien om da Tommy ble overrasket av en angripende isbjørn og fyrte av revolveren på 8–10 meter – et skremmeskudd i lufta. Før, som han sier: Dette er isbjørnens verden. Den kom til Svalbard før meg. Gjennom året skyter han 25 rein, hundrevis av ryper, et ukjent antall

storkobbe og ringsel og fanger opptil 70 rev. Ikke en eneste gang løfter han opp sitt bytte og gliser mot fotografen på stolt jegervis. Dette er ikke et survival-stunt.

Det er ikke alle sider ved den gamle fangsttradisjonen som det er grunn til å være stolt av. Det er ikke alt de gamle polarheltene drev med som det er om å gjøre å videreføre. Tommy Sandal er seg dette bevisst. Han driver tradisjonell fangst, ja – men med moderne kunnskap om økologi, bærekraft og miljø som rettesnor. Han ser seg selv som en del av det arktiske økosystemet, men refleksjonene hans har relevans langt ut over hans egne jaktmarker. Lars Haltbrekken har skrevet forordet i boka. «Det er blitt en bok... som helt riktig plasserer mennesket i naturen, ikke utenfor, slik vi dessverre altfor ofte gjør», skriver han.

Tommy Sandal er en anakronisme. Hører han en annen tid til? Ja. Og nei. Vi lever i en tid som mer enn noen gang trenger mennesker som Tommy Sandal. Vi trenger mennesker som kan bidra til å korrigere kursen. Vi trenger eksempler som viser – og inspirasjon til å tro på – at det finnes alternativer.

Denne boka bør vedlegges saksdokumentene til de myndighetene som nå skal vurdere framtida for fangstmannsordningen på Svalbard. Det har blitt stilt spørsmål ved hele poenget med dagens praksis. Har den gått ut på dato? Er dagens fangstmenn bare turister og eventyrere på egotrip?

En ting er sikkert: Det blir et fattigere samfunn, det samfunnet som ikke har plass til en mann som Tommy Sandal – og kursen er feil hvis den ikke gir rom for de som lar seg inspirere av hans forbilde.

FOTO: SVERRE CHR. JARILD/KAGGE FORLAG

FOTO: KAY ASBJØRN SCHJØRLIEN

På internatskolen er nesten alle vinduene ødelagt eller knust, og innnetemperaturen kan bli nede i to grader om vinteren.

ENDELIG VARMT KLASSEROM TIL JUL

En skole myndighetene helst vil fjerne, med elever som foreldrene ikke vil vite av, får nå hjelp fra Naturvernforbundet.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

Klemte inne mellom den armenske hovedstadens søppeldynge og et kjemikalielager fra Sovjet-tida ligger internatskolen N18. Skolen er for barn som foreldrene ikke vil ta hånd om, men der foreldrene ikke har sagt fra seg retten til barna. For å komme inn under det nasjonale barne-

vernet må foreldrene si fra seg foreldre-retten. Dermed faller disse barna mellom to stoler. Nå får barna ved skolen varme klasserom med Internasjonal prosjektavdeling i Naturvernforbundets hjelp.

– Vi lærer opp teknisk personale og de eldste barna på skolen til å skifte ut alle glassene, skifte rammene og isolere vinduene, slik at de kommer opp på samme standard som vi er vant til hjemme, sier Kay Asbjørn Schjørlien i Internasjonal Prosjektavdeling. Han forklarer at de bidrar med glass, materiale og utstyr.

Skolen er en del av Internasjonal prosjektavdelings program SPARE, som i år har undervist 250 000 elever fordelt på 5000 skoler i 17 land om klimaend-

ringer og effektiv bruk av energi. Siden prosjektet ble startet opp i 1996, har over en million barn fått opplæring.

VARMT TIL JUL

Schjørlien sier vindusoppgraderingen skal skje før vinteren setter inn for alvor i Armenia. Det er nødvendig, for nesten alle vinduene i skolebygget er ødelagt eller knust. I fjor var en av de kaldeste vintrene i Armenia noensinne. Landet som ligger i fjellene mellom Tyrkia og Georgia har kalde vintre. Schjørlien forteller at det kun finnes to slike skoler i hele landet, og at alternativet for barna på skolen ofte er å bli sendt på gata for å tigge eller stjele.

Disse barna ble prioritert i Sovjetunionen, men nedprioritert etterpå. På grunn av at de faller utenom systemet gis det ingen støtte til disse skolene til fyring, oppussing, vedlikehold eller læremidler. Om vinteren settes det inn kullovner i rom og klasserom, og lærere må samle inn penger til fyring fordi de har hogd ned skogen i hagen.

TO GRADER OM NATTEN

Siden nesten alle vinduene på skolen er ødelagt, har det hendt at innnetemperaturen om natten har vært nede i to grader om vinteren. Schjørlien forteller at det lå is inne i gangene, at det lakk vann fra taket og at man kunne finne istapper innvendig på soverommene. Å tette vinduene er første steg, men målet er å gjøre mer for skolen, og Schjørlien tror det vil komme etter hvert.

– Det vi gjør nå er det vi rekker å gjøre før vinteren kommer, sier Schjørlien. Han forklarer at skolen blant annet trenger nytt tak, siden det er store hull der nå. Etterisolering av hele bygget er også aktuelt, og man ser også etter løsninger for bruk av solenergi til oppvarming av vann og bygg.

– Det viktigste er at de gjør mye selv, vi kommer ikke og bare drar igjen, sier han. Skolen er med i Spare-programmet, og det som gjøres med vinduene er en del av det praktiske arbeidet rundt Spare.

Schjørlien oppfordrer lokallag eller andre som har lyst til å ha kontakt med skolen, for eksempel ha den som vennskapsskole, om å ta kontakt med ham.

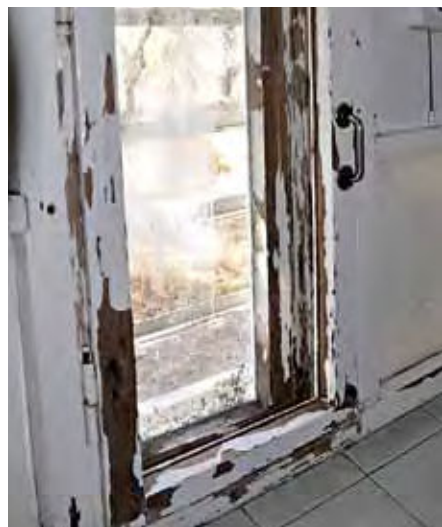

FOTO: KAY ASBJØRN SCHJØRLIEN

Barna på internatskole N18 i Jerevan, Armenia bor og studerer på en svært nedslitt skole. Nå får de hjelp fra Naturvernforbundets Spare-prosjekt.

Miljøpris til Løkeland

Nestleder i Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Mads Løkeland, ble torsdag overrakt Orkdal kommunes miljøpris.

Mads Løkeland har blitt tildelt Orkdal kommunes miljøpris for mangeårig naturvernarbeid. Løkeland fikk prisen både for arbeidet med klassisk naturvern og fornybare energiløsninger. Løkeland sier han ser dette like mye som en pris for Naturvernforbundet som en pris til ham selv, og mener tildelingen viser at Orkdal kommune setter pris på Naturvernforbundet som vaktbikkje for miljøet.

Brenner varder mot olje

Folkeaksjonen Oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja inviterer til vardebrenning mot olje i matfatet i februar.

Avgjørelsen om det blir en konsekvensutredning om oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja skal antakeligvis tas før påske. Folkeaksjonen vil i februar bruke et gammelt varsel om at fare truer, nemlig ildvarder, for å varsle om faren oljeboring i våre mest verdifulle havområder utgjør for både folk og miljø. Leder i Folkeaksjonen, Gaute Wahl, mener det er avgjørende at oljemotstanderne er synlige i den viktige tida fram mot avgjørelsen og ber folk om å sette av dagen til tiårets miljøkamp.

– En seier i denne saken avhenger av

at vi klarer å vise vi er mange, og at vårt krav om et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja er et veivalg mellom ei fossil eller ei fornybar framtid

for Norge. Den 19. februar skal bli dagen da vi gir politikerne klar beskjed om at vi ikke godtar oljeboring i matfatet vårt, sier Wahl.

54.700 kilo kaffe kommer sjøveien til Oslo hver dag

 Oslo Havn

DET ER NOE INNE I ALLE CONTAINERNE

Norges Naturvernforbund

Friends of the Earth Norway

Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge

Tlf: 23 10 96 10

Faks: 23 10 96 11

E-post: naturvern@naturvernforbundet.no

Internett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så kr 350,-

Pensjonister og studenter: kr 100,- første år, så kr 175,-

Familiemedlemskap: kr 300,- første år, så kr 420,-

Student-/pensjonistfamilie: kr 200,-

Livsvarig medlemskap: kr 7000,-

Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende søker til.

ØSTFOLD: E-post: ostfold@naturvernforbundet.no. Leder: Pål Bugge, Tlf: 905 57 157

OSLO OG AKERSHUS: Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48, E-post: noa@noa.no Kontaktperson: Gjermund Andersen

HEDMARK: E-post: hedmark@naturvernforbundet.no. Kontaktperson: Hege Sjølie, Tlf: 907 90 575

OPPLAND: E-post: oppland@naturvernforbundet.no Leder: Kjell Fredrik Løvold, Tlf: 918 94 751

BUSKERUD: Tlf: 32 75 05 04

E-post: buskerud@naturvernforbundet.no.

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud

VESTFOLD: E-post: vestfold@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Hans I. Nesse. Tlf: 33 31 33 42

TELEMARK: Tlf: 35 55 79 54.

E-post: telemark@naturvernforbundet.no

Leder: Tormod Svartdal

AUST-AGDER: E-post: austagder@naturvernforbundet.no

VEST-AGDER: E-post: vestagder@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen. Tlf: 456 05 646

ROGALAND: Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Erik Thoring

HORDALAND: Tlf: 55 30 06 60, Faks:

55 30 06 50, E-post: hordaland@naturvernforbundet.no. Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE: E-post: sognfjordane@naturvernforbundet.no. Leder: Hans-Christian Hansen. Tlf: 482 03 226

MØRE OG ROMSDAL: E-post: moreromsdal@naturvernforbundet.no. Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

SØR-TRØNDELAG: Tlf: 73 51 52 24, Faks:

73 51 27 27 E-post: sortrondelag@naturvernforbundet.no. Regionssekretær: Hallgeir F. Opdal, e-post hol@naturvernforbundet.no

NORD-TRØNDELAG: E-post: nordtrondelag@naturvernforbundet.no. Leder: Børge Wahl, Tlf: 414 09 549. Regionssekretær: Hallgeir F. Opdal, tlf 73 51 52 24

NORDLAND: E-post: nordland@naturvernforbundet.no Leder: Erling Solvang, Tlf.: 952 54 075

TROMS: E-post: tromso@naturvernforbundet.no

FINNMARK: E-post: finnmark@naturvernforbundet.no Leder: Vera Eriksen, tlf. 920 32 112

BARENTSHAVKONTORET: Kontaktperson: Gunnar Album. E-post: album@online.no, Tlf: 75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74

NATUR OG UNGDOM: E-post: info@nu.no, Tlf: 23 32 74 00, Faks: 23 32 74 10. Web: www.nu.no. Leder: Ola Skaalvik Elvevold

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 33.

E-post: medlem@naturvernforbundet.no

Nytt fra Naturvernforbundet

Elvemusling er en av få arter i Norge med egen handlingsplan. Foto: Wikimedia commons

REDDER ELVE- MUSLINGENE

Naturvernforbundet i Møre og Romsdal fryktet for de truede elvemuslingene da E39 skulle bygges ut. Men nå blir de flyttet mens veiarbeidet pågår.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

– Vi er nå ganske sikre på at elvemuslingen overlever denne utbyggingen og at det vil være musling i bekken etterpå, sier Øystein Folden, leder for Naturvernforbundet i Møre og Romsdal. Han har hatt rollen som tilbaketrasket bademester og er ansvarlig for at elvemuslingen nå ser ut til å overleve utbyggingen. Det var da Europavei 39 skulle bygges ut i

Skodje kommune, at Naturvernforbundet i Møre og Romsdal gjorde Statens Vegvesen oppmerksom på at Svortavikbekken hadde forekomst av elvemusling. Arbeidet med krysset som skulle gå over bekken ble så stoppet umiddelbart mens man så på mulighetene for å ta vare på muslingen. En del lokale og noen nasjonale medieoppslag kom på grunn av flyttingen, men et par dager etterpå var det merkelig tyst da det ble klart at

elvemuslingen faktisk fikk hjelp.

– Ved hjelp av innleide spesialister ble det gjort funn av 20 elvemuslinger på strekningen som blir berørt i denne omgang. Disse er nå flyttet og sammen med en rekke andre tiltak er nå området klarert for videre arbeid. Det er viktig at folk ser at Statens vegvesen tar naturmangfold og vern av truede arter på alvor, sier assisterende prosjektleder Kristina Nevstad til Statens Vegvesen sine nettsider.

DÅRLIG PLANLEGGING

Det var Naturvernforbundet i Møre og Romsdal som gjorde vegvesenet oppmerksomme på forekomsten av elvemusling.

– Biologer har tatt opp en del muslinger og flyttet dem lenger opp i bekken, og det er sannsynligvis en grei løsning, sier Folden.

Elvemuslingen er en av svært få arter her i landet som har en egen handlingsplan, hvor det blant annet står at alle nåværende naturlige populasjoner skal opprettholdes eller forbedres. Årsaken til tilbakegangen av elvemusling skyldes i dag forringelse og ødeleggelse av leveområdene. Øystein Folden sier det er viktig å påpeke at det ikke var elvemuslingen som stoppet prosjektet.

– Det var manglende grep i miljøplanlegginga og det at de hadde glemt å planlegge i forhold til elvemuslingen, sier han.

Han mener likevel at det var et seriøst vegvesen som stoppa og gjorde jobben, når de ikke hadde gjort den tidligere.

– Statens Vegvesen er blant de mer seriøse aktørene når det gjelder å ta miljøhensyn. Når mange av de andre aktørene blir like gode som vegvesenet så er det gjort framsteg, sier Folden.

Biologer leter etter elvemusling i Svortavikbekken. Foto: Statens Vegvesen

Villsnø

For en tid siden var jeg på møte med arrangørene av ski-VM i Oslo. Der lærte jeg et nytt ord. Villsnø. Ikke hørt ordet? Ta en titt ut vinduet, sjansen er stor for at du ser flekker av villsnø som har kommet snikende inn på huset ditt i løpet av natta.

Villsnø er snøen som kommer dalende fra himmelen, den vi håper vi kan lage skispør i hver vinter.

Den er ikke så farlig som den høres ut som.

Hvordan i all verden har villsnø kommet inn i vokabularet vårt? Jo, det internasjonale skiforbundet (FIS) har strenge krav til kvaliteten på

skiløypene som Northug, Bjørgen og andre skistjerner skal gå på. Da kan ikke snøen være vill, den må være tam. For å tilfredsstille FIS' krav må det lages store mengder kunstsno, eller tamsno om du vil.

VM-komiteen i Oslo er ikke de første som bruker ordet villsnø. Det ble først brukt i 1997, av daværende Holmenkollgeneral Rolf Nyhus. Lillejulaften ønsket han seg villsnø. Ønsket ble gjentatt i februar året etter, dagen før hadde det vært 15 plussgrader i Oslo. Men først 6. mars kom villsnøen.

Klimaforskerne forteller oss at det blir mindre villsnø i framtida, skisporten blir avhengig av kunstsno. Kunstsnoen kommer snikende inn i språket og om noen år blir den bare sno. Mens snøen jeg er vokst opp med, den blir vill.

Det er ikke bare i skisportens verden det naturlige blir helt vilt. Vi må stadig finne nye ord for å forklare de helt naturlige ting. Som i fiskeriene. Etter at oppdrettsnæringa kom, fikk vi villaksen. Eller altså, den kom ikke, den hadde egentlig vært der hele tiden, kjent

som laks. Når oppdrettslaksen, eller pelletslaksen, som jeg liker å kalle den, begynte å rømme fra merdene, måtte vi skille laksene fra hverandre. Det ble villaks og oppdrettslaks. Når oppdrettet av andre fiskeslag kom innførte vi begrepet villfisk. Villfisken er den som svømmer utenfor merdene i fjordene og havet vårt.

Etter mange år med utstrakt bruk av kunstgjødsel i landbruket fikk vi en gjeng som

Kunstsnoen kommer snikende inn i språket og om noen år blir den bare sno.

ville lage mat uten kraftfôr eller kunstgjødsel. Vi fikk økologisk landbruk. Som egentlig er det landbruket vi har drevet

lengst på denne kloden. Men da het det bare landbruk.

Vi har villrein, villbringebær, villmark og villmenn. I kraftutbyggingkretser går visstnok elver uten kraftverk under tilnavnet vill-TWH.

Språk er makt. Over tid påvirkes vi. Det ville er noe fjernt, i noen tilfeller halvveis farlig. Om noen år vil kanskje mine barnebarn spørre meg: Var det ikke farlig å gå ut om vinteren, bestefar, ut i den ville snøen? Den var vel ikke helt tam?

Til slutt, skriv inn villsnø og sørg for at maskina leser korrektur på det du har skrevet. Maskina mi lot villsnoen legge seg fritt.

Lars Haltbrekken

Leder, Norges Naturvernforbund

HEMMELIG OPPDRAG

Strømfri dag

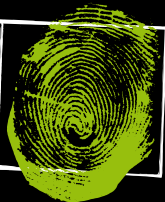
VI OMGIR OSS av duppeditter og elektriske dingser. Tven står på, radioen står og skråler på kjøkkenet, lillebror spiller tvspill, mens storesøster står og føner håret. Elektrisitet er en fantastisk oppfinnelse som gir oss enorme muligheter – men av og til er det viktig å passe på at den ikke tar for mye av oppmerksomheten vår.

DET HEMMELIGE oppdraget er å arrangere en strømfri dag eller timer med familien. Tenn stearinlys, spill et spill og avslutt kvelden med spennende fortellinger i mørket.

SEND INN DINE forslag til strømfrie aktiviteter på www.miljoagentene.no/oppdrag.

AGENTSIDER

Miljøagent Ravn

Miljøagenten Ravn er veldig glad i naturen og opptatt av miljøet. Han synes det er viktig å si ifra når han ser at andre gjør ting som er forurensende og skadelig for jordkloden vår.

Ravn var akkurat ferdig med å lage et lite hus til pinnsvinet han hadde sett i hagen tidligere i høst, da Ida kom løpende rundt hjørnet.

– Jeg ser du er ferdig med pinnsvinhuset. Så fint, smilte Ida. Jeg lurte på om du hadde lyst til å bli med bort på butikken for å kjøpe økologisk paprika. Jeg har fått 20 kroner av pappa til å kjøpe min egen økologiske paprika.

– Ja, gjerne, svarte Ravn, og tok på seg jakka.

Underveis til butikken begynte det å regne, og innen de var framme var de gjennomvåte. Stemningen ble ikke noe bedre av at butikken ikke hadde fått økologisk paprika. Ida marsjerte gjennomvåt bort til kassen, men spurte på en høflig måte om de ikke kunne

være så snille å skaffe det snart.

Da de kom ut av butikken begynte det å lette. På vei hjem bråstoppet Ida. Hun ble stående å peke. På toppen av en overfylt søplekasse lå det tre gamle malings spann.

– Men, dette er jo søplekassen til bestemor, sa Ravn bekymret. Dette må vi undersøke.

Ravn og Ida gikk inn den lange oppkjørselen og ringte på.

– Nei, men er det du som kommer på besøk, Ravn, sa bestemoren overrasket. Vil dere komme inn en tur? Jeg har noen småkaker liggende? Ravn så på Ida, som så ut som hun hadde veldig lyst på småkaker. Inne i gangen tok de av seg jakka og skrittet over en våt paraply som lå oppslått til tørk, før de løp etter bestemoren ut på kjøkkenet.

– Men beftemohr, sa Ravn, med munnen full av kake. Det er noe jeg må spørre deg om. I søplekassen din ute ved veien så vi flere malingsbokser. Det er jo farlig avfall som ikke må

kastes i søpla.

– Jaha? Det visste jeg ikke. Men det er ikke jeg som har kastet dem der. Det må være noen andre. Jeg har ikke vært utenfor døren i dag. Jeg har bare løst kryssord og strikket på dette skjerfet i hele dag, svarte bestemor litt brydd.

Ravn så strengt på henne.

– Nå er du vel ikke helt ærlig. Det er greit at du ikke visste det, men ikke gjør det igjen. Si heller ifra til meg, så skal jeg levere dem på bensinstasjonen for deg.

Hva var det som gjorde Ravn så sikker at han anklaget sin egen bestemor for å lyve?

Send løsningen til: eirik@miljoagentene.no innen 10 januar 2011. Da er du med i trekningen av en økologisk t-skjorte fra Miljøagentene!

Løsning på forrige agenthistorie:

Dokumentet mannen viste frem var datert 31. september. September har bare 30 dager, og Ravn var derfor overbevist om at dokumentet var falsk.

Vinner: Ingrid Brevik

EFG HOV+DOKKA tar miljøansvar

EFG HOV+DOKKA AS er Norges største leverandør av kontormøbler. Vi tilbyr markedets bredeste og dypeste sortiment. I tillegg lanserte vi høsten 2009 en ny skolekolleksjon: EFG Education.

Vi har egne avdelinger i de 11 største byene i Norge samt et landsdekkende forhandlernet. For mer informasjon - se www.efg.no.

De menneskeskapte klimaendringene er en av vår tids største utfordringer. EFG European Furniture Group erkjenner dette og deltar aktivt i dugnaden for å redde vårt felles miljø.

Miljøproblematikken er ingen nyhet for oss i EFG. Vi har i lang tid arbeidet bevisst med miljøspørsmål for å redusere vår belastning på miljøet og for å øke miljøbevisstheten hos våre ansatte.

Noen eksempler på det vi gjør:

EFG HOV+DOKKA ble fra februar 2008 en klimanøytral bedrift som den første i kontormøbelbransjen. Klimaregnskap utarbeides og FN-godkjente kvoter kjøpes inn.

EFG HOV+DOKKA er med i regjeringens Klimaløftet for å bidra til å nå deres ambisiøse klimamål.

EFG HOV+DOKKA er medlem i Grønt Punkt Norge og deltar dermed i næringslivets dugnad for resirkulering av emballasje.

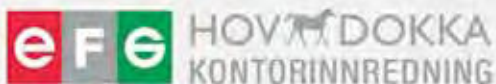

Vi har svanemerket deler av vårt sortiment. Svanens miljøkrav omfatter hele livssyklusen fra råvarer til avfallsminimering, fra produksjon til bruk. Dessuten innebærer selvfølgelig lang livslengde at miljøpåvirkningen minsker. Kvalitet og funksjonalitet er derfor ytterligere to kriterier i merkingen.

Vi samarbeider med Norges Naturvernforbund.

I tillegg er produksjonsselskapene i EFG European Furniture Group ISO 14001 og ISO 9001 sertifisert og har sertifikat for FSC-merking. Mange av produktene har verifisert Environmental Product Declaration (EPD) basert på ISO 14025 som tar utgangspunkt i livssyklusanalyser.

www.efg.no

Vår mest kompromissløse bil siden 1886

Vil du ha en elektrisk bil må du tåle kompromisser som begrenset kjørelengde og lang oppladingstid. Du må finne deg i redusert motor-kraft, karosserikonstruksjoner med diskuterbar sikkerhet og komfort, samt store batterier som stjeler bagasjeplass. Mercedes-Benz har siden 1886 etterlevd ambisjonen om det beste eller ingenting. Vi mener at elektriske biler må være bra for miljøet, men også bra for de som sitter inni. Nyheten A-Klasse E-Cell som ble satt i begrenset produksjon nå i høst vil være klar for Norge i løpet av 2012. Den har den komforten, plassen og sikkerheten som du forventer av en Mercedes-Benz. Samtidig har den kompakte og høyeffektive lithium-ion-batterier basert på høyvoltteknologi som gir høy ladeeffekt og lang levetid. E-Cell har en rekkevidde på hele 200 km og kan enkelt lades i vanlig stikkontakt. Den har selvfølgelig også kraft og akselerasjon som en stjerne fra Stuttgart med et umiddelbart dreiemoment på hele 290 Nm. Det betyr en kompromissløs bil med nullutslipp i lokalmiljøet, samtidig som du er sikker på å nå frem - og tilbake. For hvorfor skal du ofre sikkerhet, komfort, plass og rekkevidde for å kjøre elektrisk?

Ettersendes ikke ved varig adresseendring.
Returadresse:
Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

B-Economique
NORBE

Helhetlige avfallsløsninger med miljøet i fokus

Vi tar imot alt av avfall og skreddersyr et avfallssystem som gjør det enkelt å sortere.
Vi garanterer trygge avfallsløsninger som tar vare på miljøet og som oppfyller myndighetenes krav.

Sammen spiller vi på lag med miljøet.

Tel: 23 26 78 50
www.retura.no

RETURA®
WILHELMSSEN & SØNNER AS